

PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN
ANTHROPOLOGY CENTRE

การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา เรื่อง
“คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง”

วันที่ 27-29 มีนาคม 2545

ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

จัดโดย ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันพระปกเกล้า

โดย นรินรัตน์ เชาว์ทอง

วันพุธที่ 27 มีนาคม 2545

เวลา 9.00 น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นประธานเปิดการประชุม โดยสรุปได้ว่า “การจัดประชุมเรื่องมานุษยวิทยานี้เป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นสาขาเดียวที่เข้าใจมนุษย์ ซึ่งสาขาอื่นไม่เข้าใจ” หลังจากนั้นทรงพระราชทานของที่ระลึก (พระบรมฉายาลักษณ์ของพระองค์) แก่ผู้มีอุปการคุณในการจัดประชุมครั้งนี้ คือ ดร.สีลาภรณ์ บัวสาย เป็นตัวแทนจาก สกว. และ ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ตัวแทนจากสถาบันพระปกเกล้า

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

ช่วงพิธีเปิด มีประมาณ 100 คน

ตั้งแต่เวลา 9.30 น. เป็นต้นไปมีผู้เข้าร่วมประมาณ 300 คน

ส่วนใหญ่เป็นอาจารย์ และนักศึกษา

สภาพทั่วไปของการประชุม

- เป็นการประชุมที่มีการเก็บค่าลงทะเบียน โดยเก็บเงินจากผู้เข้าร่วมประชุม 1,200 บาท และมีการขายเอกสารที่นำเสนอในการประชุมครั้งนี้จำนวน 42 บทความๆ ละ 20 บาท ซึ่งถึงแม้จะมีการเก็บค่าลงทะเบียนและขายเอกสารที่นำเสนอในการประชุมก็ปรากฏว่ามีผู้สนใจเข้าร่วมและซื้อเอกสารจำนวนมาก
- มีการจัด boot ขายหนังสือที่หน้าห้องประชุม เช่น ศูนย์หนังสือจุฬาฯ Asiabook KINOKUNIYA เมืองโบราณ White Lotus และจากศูนย์มานุษยวิทยาเอง นอกจากนี้บริเวณทางเข้างานก็มีการจัดซุ้มเกี่ยวกับมานุษยวิทยาของสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น จากธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นต้น
- ในภาคบ่ายของการประชุมเป็นการแบ่งกลุ่มย่อย ดังนี้
 เวลา 13.30-15.00 น. กลุ่มสิทธิชุมชน กลุ่มการฟื้นฟูวัฒนธรรม กลุ่มไทศึกษา
 เวลา 15.15-16.30 น. กลุ่มวัฒนธรรมสุขภาพ กลุ่มวัฒนธรรมเมือง กลุ่มศิลปะกับตัวตน

ได้เข้าร่วมในกลุ่มไทศึกษา ซึ่งมีหัวข้อย่อย คือ นาฏกรรมสังคมในวัฒนธรรมแห่งการฟ้อนรำของชาวผู้ไท , ม่วนซื่นสงกรานต์ลาว : พิธีกรรมและสัญลักษณ์ ผู้นำเสนอเป็นอาจารย์รุ่นใหม่จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เข้าร่วมในกลุ่มย่อยนี้มีประมาณ 40 คน ซึ่งต่างก็ให้ความสนใจในการนำเสนอประเด็นนี้ โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้เข้าร่วมกับผู้นำเสนอ

กลุ่มวัฒนธรรมเมือง ซึ่งมีหัวข้อย่อย คือ ชีวิตผู้คนบนหมู่บ้านเว็บบอร์ด , เซ็นเตอร์พอยท์ กับ Preteen การก่อตัวของวัฒนธรรมวัยแรกรุ่น และ มุขตลกในอินเทอร์เน็ต การสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย ผู้นำเสนอเป็นอาจารย์รุ่นใหม่จากสถาบันการศึกษาต่างๆ เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น ผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 50 คนขึ้นไป แม้ว่าจะเป็นกลุ่มที่ใช้ห้องประชุมใหญ่ แต่จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมก็เหมาะสมกับขนาดของห้อง และประเด็นการนำเสนอจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ที่ครบครันจากห้องประชุมนี้ (เช่น ฉากสไลด์ ที่เลื่อนขึ้นลงได้ เครื่องฉายแผ่นทึบ เป็นต้น) และไม่เป็นอุปสรรคต่อความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมต่อประเด็นที่นำเสนอแต่อย่างใด นอกจากนี้ผู้นำเสนอเตรียมตัวสำหรับการนำเสนออย่างดี ดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมประชุมได้ดี

ปัญหาที่พบในกลุ่มนี้ คือ เป็นเรื่องที่น่าสนใจมาก และ มีผู้เข้าร่วมประชุมมาก แต่การนำเสนอในภาคบ่ายตอนปลายกลับเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการอยู่ร่วมประชุมจนจบ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ระดับประเทศ ครั้งที่ ๑

เรื่อง "คนมองคน : นานาชาติในกระแสความเปลี่ยนแปลง"

ณ หอประชุม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๕๕

- เวลา ๐๙.๐๐ น. - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่ง จากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิต ถึงศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน
- ศาสตราจารย์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ประธานกรรมการบริหารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร คณะกรรมการบริหารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ เฝ้าฯ รับเสด็จฯ
 - กรรมการบริหารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ทูลเกล้าฯ ถวายพวงมาลัย
 - เสด็จฯ ขึ้นชั้น ๔ (โดยลิฟต์)
 - เสด็จฯ เข้าสู่ภายในหอประชุม
 - ประทับพระราชอาสน์ (บนเวที)
 - นางปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล กรรมการบริหารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร เข้าเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตร
 - ศาสตราจารย์ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ประธานกรรมการบริหารศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กราบบังคมทูลรายงาน
 - สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำรัสเปิดการประชุมฯ
 - ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร กราบบังคมทูลเบิกผู้มีอุปการคุณเข้ารับพระราชทานของที่ระลึก (จำนวน ๒ ราย)
 - เสด็จฯ ลงชั้น ๒ (โดยลิฟต์)
 - เสด็จฯ ทอดพระเนตรนิทรรศการ และชมนำเสนอสถาบันวิชาการต่าง ๆ บริเวณโถงทางเดิน
- เวลา ๐๙.๔๕ น. - เสด็จฯ ไปประทับรถยนต์พระที่นั่ง
- เสด็จพระราชดำเนินกลับ

การแต่งกาย แต่งเครื่องแบบปกติขาว.

๗ มีนาคม ๒๕๕๕.

ใบสั่งซื้อเอกสารประกอบการประชุม
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)

กรุณากรณเครื่องหมาย✓ ลงในช่องเอกสารที่ท่านต้องการ พร้อมทั้งรวมเงินไว้ที่ด้านล่างของใบสั่งซื้อ

ชื่อ-สกุล ผู้สั่งซื้อ

กรณีต้องการใบเสร็จกรุณากรณาทึอยู่ของหน่วยงานต้นสังกัด

ที่อยู่.....

บทความหลัก ประกอบการบรรยาย

☐ ตัวตนทางวัฒนธรรม โดย ดร.พัฒนา กิตติอาษา ราคา 50 บาท

☐ กรอบความคิดทฤษฎี โดย ดร.อาเนห์ กาญจนพันธุ์ ราคา 20 บาท

รวมจำนวนเอกสารที่สั่งซื้อ.....ชุด รวมเงินทั้งสิ้น.....บาท

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี ดลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทร 0-2880-9429 โทรสาร 0-2880-9332

รายชื่อหนังสือ วิถีทัศน์ และชีวิต

ลำดับที่	รายชื่อ	ราคา/หน่วย	หมายเหตุ
	หนังสือ		
1	ข้อมูลและบรรณนิทัศน์เกี่ยวกับการเกิด	100	
2	สถานภาพของความรู้ด้านโบราณคดีของประเทศไทย ใน 15 ปี ที่ผ่านมา	100	
3	วัฒนธรรมเมือง : ว่าด้วยชุมชนเมืองและการเปลี่ยนแปลงในกรุงเทพฯ และปริมณฑล	100	
4	พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย (เอกสารประกอบการสัมมนา)	120	
5	Chansean Museum (พิพิธภัณฑ์จันเสน ฉบับภาษาอังกฤษ)	70	
6	เอกสารประกอบวิถีทัศน์ ขั้นตอนการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง	15	
7	เอกสารประกอบชีวิต - รอม หุ่นกระบอกไทย	40	
8	บทละครเรื่อง รามเกียรติ์สมัยกรุงศรีอยุธยา คอนพระรามประชุมพลจนองคคตสื่อสาร	250	
9	สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย	700	ซื้อที่ศูนย์ฯ 650 บาท
10	ห้องพระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(อังกฤษ-ฝรั่งเศส)	70	
11	ห้องพระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี(ไทย)	40	
12	วิกฤตพุทธศาสนา (เอกสารประกอบการสัมมนา)	150	
13	Bibliography of the Works of HER ROYAL HIGHNESS PRINCESS MAHA CHAKRI SIRINDHORN	350	มีจำหน่ายที่ศูนย์ฯ และร้านนานมี
14	เรียงร้อยบรรณรัตน์	350	มีจำหน่ายที่ศูนย์ฯ และร้านนานมี
15	กาแลออกเหนือ	395	
16	ยอร์ช เซเดส์ กับตะวันตกศึกษา (รวมบทความแปล)	250	
17	๘๐ ปี ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร (รวมบทความวิชาการด้านจารึกและเอกสารโบราณ)	350	
18	ศิลปะสุโขทัย	500	ศูนย์ฯ และอัมรินทร์บุ๊คส์เซนเตอร์จัดจำหน่าย
19	ทรงเจ้าเข้าผี	250	
20	คู่มือนำเสนอพิธีกรรมการถวญนาทางสังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย	99	
21	ประเพณีบุญที่สำคัญ	190	
22	ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย (เอกสารประกอบการสัมมนา)	180	
23	นิราศธาร	50	
24	รายงานการขุดค้นที่ถ้ำหมอนเขียว จ.กระบี่ และถ้ำชาโก จ. ตรัง (เอกสารประกอบการบรรยาย)	100	
25	เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “พิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษใหม่”	150	
26	เอกสารประกอบการสัมมนาสามโคก	50	
27	มิติทางวัฒนธรรมในยุคเศรษฐกิจพอเพียง	100	
28	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงปาฐกถา ภูมิศาสตร์กับวิถีชีวิตไทย	80	
	วิถีทัศน์		
1	สารคดีกิจกรรม พิธีนำถวายเลี้ยงผีของชุมชนเมืองน่าน	500	
2	สารคดีกิจกรรม เช่นตะกวด	500	
3	ขั้นตอนการจัดทำพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น : กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดม่วง	500	
4	พิธีเลี้ยงข่วงหมอลำธรรม	500	
5	พิธีสงฆ์วันขึ้นปีใหม่	500	
6	พิธีเลี้ยงข่วงผีฟ้า	500	

ลำดับที่	รายชื่อ	ราคา/หน่วย	หมายเหตุ
7	พิธีรำลึกของชาวมอญถวายเจ้าพ่อเจ้าแม่	500	
8	พิธีไหว้ผีปอบ จ.ปราจีนบุรี	500	
9	พิธีไหว้ครูลูกและปู่พาทย์	500	
10	ตำนานเมานุษยวิทยาไทย	500	
	ซีดี		
1	ซีดีปัทมคติคำบรรพ์ เลียงแห่งกรุงสยามของ "สมเด็จพระครู" สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ "นายช่างใหญ่แห่งกรุงสยาม"	900	1 ชุด มี 3 แผ่น พร้อมคู่มือ
2	ซีดีรอม หุ่นกระบอกไทย	490	พร้อมคู่มือ สั่งซื้อที่ศูนย์ฯ เท่านั้น
3	ซีดีรอม ศิลปะในประเทศไทย	385	สั่งซื้อที่ศูนย์ฯ เท่านั้น

ใบสั่งซื้อหนังสือ วิดีทัศน์ และซีดี

ลำดับที่	รายชื่อ	ราคา/หน่วย	จำนวนหน่วย	จำนวนเงิน
	ค่าฝากส่ง	20		

พร้อมกับใบสั่งนี้ขอส่ง

- ☐ ธนาณัติ สั่งจ่าย ปณ.คลังชั้น ในนามศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- ☐ ตัวเลขเงิน สั่งจ่าย ปณ.คลังชั้น ในนามศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- ☐ โอนเงินเข้าบัญชีออมทรัพย์ ธนาคารกรุงไทย สาขาบางขุนนนท์ ชื่อบัญชีศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
เลขที่บัญชี 058-1-17382-1 พร้อมกับส่งสำเนาใบโอนเงิน

ให้ส่งของไปที่ (ชื่อ).....

(ที่อยู่).....

(โทรศัพท์).....(โทรสาร).....

ออกใบเสร็จในนาม.....

ลงชื่อผู้สั่งซื้อ.....

(.....)

วันที่.....

มีจำหน่ายที่ศูนย์หนังสือจุฬาฯ ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ร้านค้ามหาวิทยาลัยศิลปากร ร้านนาขอินทร์(ท่าพระจันทร์)
ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แพร์พิทยา ดวงกลมสุภูมิวิทย์ และโอเดียนสโตร์ สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์(เชียงใหม่)

การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 1 เรื่อง
คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง
วันพุธ-วันศุกร์ที่ 27-29 มีนาคม 2545

เวลา 9.00-17.00 น.

ณ หอประชุม ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

.....

ผู้เข้าประชุมโปรดทราบ

1. หอประชุมใหญ่ อยู่ ชั้น 4
 2. ห้องน้ำชาย – หญิง มีทุกชั้น (คือชั้น 1,2,3,4,5,6,7,8)
 3. ห้องรับประทานอาหารว่าง และอาหารกลางวัน คือ ห้อง 406 ชั้น 4 และห้อง 308 ชั้น 3
 4. โทรศัพท์สาธารณะ มีที่ชั้น 2 และ ชั้น 4
 5. มีปัญหาใดๆ โทรศัพท์ภายในแจ้งที่หมายเลข 3200 และ 3207
(โทรศัพท์ภายในติดตั้งไว้ที่หน้าลิฟต์ ชั้น 3,4,5,6,7,8)
 6. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ขอเชิญท่านชม
 - ห้องพระราชประวัติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชั้น 2
 - พิพิธภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่ทำในประเทศไทย ชั้น 2
 - นิทรรศการถาวร เรื่อง “พัฒนาการทางสังคมและ วัฒนธรรมในประเทศไทย” ชั้น 5
 - นิทรรศการชาติพันธุ์วิทยาทางโบราณคดี ชั้น 8และเชิญชมขั้วนิทรรศการแนะนำสถาบันทางวิชาการต่างๆ บริเวณโถงทางเดิน ชั้น 2
(หลังจากเสด็จพระราชดำเนินกลับแล้ว)
 7. ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ขอเชิญท่านเลือกซื้อหนังสือ สื่อทางวิชาการ
และของที่ระลึกมากมาย ใน ห้อง 405 และบริเวณโถงทางเดิน ชั้น 4
- โปรดเก็บทรัพย์สินและกระเป๋าของท่านไว้กับตัว อย่าวางทิ้งไว้**

เอกสารประกอบการประชุม

การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา เรื่อง

คนบอกคน :

นานาชาติในกระแสความเปลี่ยนแปลง

วันที่ 27-29 มีนาคม 2545

ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)

จัดโดย

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)

ด้วยความสนับสนุนจาก

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันพระปกเกล้า

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนิยม	i
โครงการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา	ii
กำหนดการประชุม	iv
บทคัดย่อ ภาษาไทย	
สิทธิชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นภาคใต้	1
ดร.เลิศชาย ศิริชัย	
สิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตและสิทธิทางวัฒนธรรม	2
สมบัติ บุญคำเยื้อง	
ระบบสิทธิทรัพยากรสินส่วนรวม พลวัตการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืด	3
พรพนา ก๊วยเจริญ	
วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น	4
เยาวนุช เวศร์ภาดา	
การฟื้นฟูและรื้อฟื้นมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนมอญสามโคก ปทุมธานี	5
ศิริพร สมบูรณ์บุรณะ	
การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่ภาพลักษณ์ Nostalgia	
และการต่อรองความหมายบนพื้นที่	6
อัฐมา โศคาพานิชวงษ์	
นาฏกรรมสังคมในวัฒนธรรมแห่งการฟ้อนของชาวผู้ไท	7
อ.พิเชฐ สายพันธ์	
ม่วนซื่น สงกรานต์ลาว พิธีกรรมและสัญลักษณ์	8
อ.ธรรารัตน์ เจริญสนธิชัย	
สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ความเป็นเมือง	
และวิถีการทำงานกับภาวะสุขภาพ	9
อ.วิจิต เปานิด	
สมุนไพรในระบบนิเวศน์และวัฒนธรรมไทย	10
ปารณัฐ สุขสุทธิ	
ชีวิตผู้คนบนหมู่บ้านเว็บอร์ด	11
วาสนา ศรีรักษ์	
เซ็นเตอร์พ้อยท์ กับ Preteen การก่อตัวของวัฒนธรรมวัยแรกเริ่ม	12
กุลภา วจนสาระ	

มุขตลกในอินเทอร์เน็ต กับการสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย	13
ปฐม หงษ์สุวรรณ	
ตัวตนของคนได้ ความหมายได้พิธิโนรา	14
อ.เธียรชัย อิศรเดช	
ขอ การแสดงการต่อสู้และการสร้างตัวตนของชาวบ้านเชียงใหม่	15
ผศ.เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์วนิช	
นุหรี การเบียดขับสู่ภาวะต้องห้าม	16
วิศิษฐ์ ศิลปสุวรรณชัย	
ร้านกาแฟ พื้นที่แสดงตัวตนยุคบริโภคนิยม	17
ศรินทร์ รัตน์เจริญจว	
การเคลื่อนไหวของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะในการจัดการประชุมชน จ.ลำพูน	18
วิเศษ สุจินพรหม	
ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการเผ่าถ่านโกงกางที่หมู่บ้านยี่สาร	19
อภิญา ตันทวีวงศ์	
เจ้าแม่เกาะจิก ความเชื่อในชุมชนประมง	20
อ.ปรารถนา จันทร์พันธุ์	
ตำนานคุณปู่ศรีราชา ภาพสะท้อนบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรมที่บ้านยี่สาร	21
วลัยลักษณ์ ทรงศิริ	
สุขภาพหญิงไทยในระบบการแพทย์ท้องถิ่น	22
วรรณา จารุสมบุญ	
ระบบการแพทย์พื้นบ้านของสังคมไทย	23
รุจิราภ อรรถสิทธิ์	
คนเก็บของเก่า กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่ และการหมุนเวียนใช้ใหม่	24
บุญธวัช บุญเจือ	
ชุมชนออนไลน์ กับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ กรณีผู้หญิงชื่อแก้ว	25
มาลี สิทธิเกรียงไกร	
อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV	26
พิศิษฐ์ คุณวโรดม	
การเปลี่ยนแปลงสังคมชนบท และความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย	27
ดร.บัวพันธุ์ พรหมพักพิง	
นักเรียน นักศึกษา เงินตรา กับการค้าประเวณี	28
สุภา วิตตาภรณ์	
ผลกระทบของการอ่านหนังสือได้ต่อการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิงอีสาน	29
Mariko Kato	

การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวอีสาน กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน	30
ยุติธรรม ศิริอุเทน	
มือเปาะปากมูล ขบวนการตอบโต้ปัญหาของคนจน	31
พัชรินทร์ ลาภานันท์	
เยาวชนกับการเข้าถึงสื่อวิทยุ ข้อพิจารณาเรื่องปริมาณพลสาธารณะในสังคมไทย	32
วิริยะ สว่างโชติ	
Visual Anthropology สื่อทางด้านภาพกับความรู้ทางมานุษยวิทยา	33
อ.พรรณราย ไชยศิริรัตน์	
ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในอินเทอร์เน็ต	34
ชายไทย รักชาติ	
ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง ความผิดปกติของจิต หรือทางเลือกที่เสรี	35
ของคนรักเพศเดียวกัน	
ณรัตน์ สมสวัสดิ์	
ฝัน กระบวนการกักขังอัตลักษณ์และการตอบโต้ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	36
อรัญญา ศิริผล	
การเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง	37
ดร.ประสิทธิ์ ลีปรีชา	
พิธีมະเนา กับตัวตนของคนกะฉิ่น	38
ดร.รัตนดา บุญมีธะ	
ชนเผ่าอาข่า สกปรก ล้าหลัง แต่ดึงดูดใจ	39
ปนัดดา บุญยสาระนัย	
อัตลักษณ์ทางศาสนา การแสดงตัวตนที่ซับซ้อนของคนกะเหรี่ยง	40
ดร.ขวัญชัยวัน บัวแดง	
ปรากฏการณ์วัฒนธรรมสมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม	41
มาลี จันทโรจรัตน์	
การเขียนงานทางมานุษยวิทยากับการศึกษาความเป็นจริงทางสังคม	42
มุมมองจากสตรีนิยม	
วิสุทธิ เหล็กสมบุญ	
กำหนดการ ภาษาอังกฤษ	43

บทคัดย่อ ภาษาอังกฤษ

Common property rights : Dynamics of management of freshwater fisheries resources in the communities of the Lower Songkhram River basin. <i>Pornpana Kuaychareon</i>	50
Discourses on the Revival of Local Culture <i>Yaowanuch Vespada</i>	50
Cultural Heritage and Re-traditionalization in Mon Community <i>Siriporn Somboonburana</i>	51
The Habitable Urban Revitalization : nostalgia and the middle class's construction of social space <i>Attama Pocapanishwong</i>	51
Fon Phuthai : Dance Performance and Social Drama in Phuthai Culture <i>Pichet Saiphan</i>	52
Songkran in Luang Prabang and Introduction to Anthropology of Ritual <i>Thararat Chareonsonthichai</i>	53
Urbanization and Health <i>Wichit Paonil</i>	53
Thai Herb in Eco-Cultural Perspective <i>Paranath Suksuth</i>	54
The Center Point and 'Preteen' : Formation of Preteen Culture <i>Kulapa Vajanasara</i>	54
The Internet Comedy : Transformation and The Changes of Thai Society <i>Pathom Hongsuwan</i>	55
Smoking : From Hero to Villain <i>Visit Silapasuwanchai</i>	55
Coffeehouse : Meanings in the Cultural Sphere of Thai Consumerism <i>Sarinthorn Ratjareonkhajorn</i>	56
Woman's Movement in Public Space for Community Forestry Management <i>Wiset Sujinprom</i>	56
Change and Continuity of Sustainable Economy : A Case Study in Yisan Village <i>Apinya Tantawevong</i>	57
Chao Mae Koh Jik : Belief Among Fishing Communities <i>Pradhana Chantaruphan</i>	57
Scavengers : A Mechanism of Solid Waste Recycling and Reusing Systems <i>Bunthawat Boonjear</i>	58

Identities and Fight-for-Life Process of HIV-Infected People	59
<i>Pisit Kunavarote</i>	
Rural Transformation and Gender Relations in the Northeast of Thailand	59
<i>Baipun Promphakping</i>	
Students, Money and Sex Trade	60
<i>Supa Vittaporn</i>	
Literacy Impact on Woman's Religious Practices in Rural Northeastern Thailand	60
A Case of Observing Buddhist Precepts During the Lent Period	
<i>Mariko Kato</i>	
"Mob Pak Mun" The Movement of the Poor in Response to Pressing Problem	61
<i>Patcharin Lapanun, Benjawan Narasaj, Mana Nakhom</i>	
Youth Radio and The Public Sphere	62
<i>Viriya Swangchot</i>	
Visual Anthropology : Visual Media and Anthropology Knowledge	62
<i>Panarai Ostapirat</i>	
The Emergence of Violence Against Woman on Internet	63
<i>Chinethai Raksachart, Lakela Jhator, Asama Shinmee</i>	
Opium and The Hmong : Dynamism, Diversity and Complexity of Identities of A Marginal People	64
<i>Aranya Sirphon</i>	
The Manau Religious Dance Ritual and The Kachin Identity	65
<i>Rattana Boonmathya</i>	
Akha : Uncivilized and Poor But Attractive	66
<i>Panadda Boonyasaranai</i>	
Religious Identity : The Complexity of Self-Identification of the Karen in Northern Thailand	66
<i>Kwanchewan Buadaeng</i>	
Phenomenon of Modern 'Culture' : The Cultural Turn and Culturalism	67
<i>Malee Chantarotorn</i>	
Anthropological Writing and Social Reality : Feminist Perspective	68
<i>Wisoot Legsomboon</i>	
ประวัติผู้เสนอบทความ	69
ประวัติวิทยากร	83

คำนิยม

การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา เรื่อง คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง จัดขึ้นโดยความคิดริเริ่มของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน) โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ เพื่อพัฒนา และยกระดับการศึกษาวิจัยทางด้านมานุษยวิทยาในประเทศไทยให้ทัดเทียมกับสากล นอกจากนี้ การประชุมดังกล่าวจะเป็นเวทีที่สำคัญของนักมานุษยวิทยา นักสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และนักวิชาการที่สนใจประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมได้มาพบปะ แลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์การทำงานวิจัยในมิติต่างๆ

อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้นักมานุษยวิทยาได้มอง พูดย และทำความเข้าใจแก่คนในสังคม ต่อปรากฏการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน พร้อมกันนี้ ยังเปิดโอกาสให้นักวิจัยรุ่นใหม่แสดงผลการศึกษาในประเด็นต่างๆ เช่น สิทธิชุมชน พลังชาวบ้าน อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพศสภาพ วัฒนธรรมกับการบริโภค วัฒนธรรมกับสุขภาพ การแพทย์พื้นบ้าน พิธีกรรม ความเชื่อ วัฒนธรรมเมือง และกรอบความคิดทฤษฎีทางด้านมานุษยวิทยา เป็นต้น ประเด็นเหล่านี้จะได้รับการอธิบาย วิเคราะห์ ถกเถียง เพื่อสร้างความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนมุมมอง ความคิด ทศนคติที่เป็นประโยชน์ระหว่างนักวิชาการกลุ่มต่างๆ เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิจัยที่ลุ่มลึก รัดกุม และรอบด้านมากขึ้น

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร หวังว่าการประชุมครั้งนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการสำรวจตรวจสอบตนเองของนักมานุษยวิทยาไทย เพื่อทบทวนองค์ความรู้ที่ผ่านมาและมองหาวิธีที่เหมาะสมในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นนิมิตหมายอันดีที่ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่สำคัญ 2 แห่ง คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสถาบันพระปกเกล้า ที่ได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนทุนการวิจัยสำหรับการประชุมครั้งนี้

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรขอขอบคุณหน่วยงานทั้งสองแห่ง รวมทั้ง คณะทำงานจากสถาบันต่างๆที่ช่วยวางแผนจัดการประชุมให้สำเร็จลุล่วงไปอย่างราบรื่น และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือเช่นนี้อีกในอนาคต

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร(องค์การมหาชน)

มีนาคม 2545

โครงการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา เรื่อง คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง

หลักการและเหตุผล

สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายๆด้าน ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคมอย่างรุนแรง การเข้าใจปัญหาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต้องการการผสมผสานสติปัญญาความรู้จากผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้มีส่วนร่วมในสังคมหลายกลุ่ม และต้องการการมองปัญหาในหลายระดับ หลายแง่มุม โดยเฉพาะการเข้าใจประสบการณ์ของบุคคลที่มีวิถีชีวิตและทางเลือกในชีวิตต่างกัน

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธรมีความเห็นว่านักมานุษยวิทยาอาจช่วยมอง และอธิบายปัญหาสังคมได้อย่างเชื่อมโยงกัน เท่าที่ผ่านมานักมานุษยวิทยายังมีส่วนในการตอบสนองความต้องการของสังคมค่อนข้างจำกัด ความรู้ทางด้านมานุษยวิทยามักอยู่ในวงแคบๆ เฉพาะผู้สนใจในหมู่นักวิชาการ และนักศึกษานอกกลุ่ม นอกจากนั้น นักวิชาการทางด้านนี้ยังมีโอกาสพบปะพูดคุยกันน้อย ซึ่งทำให้เกิดช่องว่างในการติดต่อสื่อสาร และช่องว่างทางวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องมีหน่วยงานกลางเป็นผู้ประสานช่องว่างเหล่านี้ให้แคบลง

ความรู้สาขามานุษยวิทยาในโลกตะวันตกในปัจจุบันได้พัฒนาไปทั้งในทางทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่นักมานุษยวิทยาของไทยควรให้ความสำคัญ เพื่อที่จะรู้เท่าทันสถานการณ์ของโลก ขณะเดียวกันก็จะทำให้มองเห็นข้อจำกัดของตนเองในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร จึงริเริ่มที่จะเปิดเวทีให้กับนักมานุษยวิทยาในสถาบันต่างๆของไทยเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ในเชิงวิชาการ และเพื่อสำรวจตรวจสอบสถานการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยในปัจจุบัน ทั้งนี้ การพบปะกันดังกล่าวจะพยายามจัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยามีโอกาสพูดคุยต่อสาธารณะมากขึ้น ขณะเดียวกันก็เป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ และส่งเสริมนักมานุษยวิทยารุ่นใหม่ๆไปพร้อมกันด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักวิชาการสาขามานุษยวิทยาในประเทศไทยมีโอกาสพบปะ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์วิชาการและ การทำงาน ระหว่างกัน
2. เพื่อสนับสนุนให้มีการตรวจสอบและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆทางมานุษยวิทยา ทั้งที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี หรือระเบียบวิธีวิจัย ที่นักมานุษยวิทยานำไปอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมร่วมสมัย
3. เพื่อสนับสนุนให้นักมานุษยวิทยา มีโอกาสพูดคุยต่อสังคม และสาธารณชนมากขึ้น

กำหนดการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา
เรื่องคนมองคน นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง
วันที่ 27-29 มีนาคม 2545
ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

❖ วันที่ 27 มีนาคม 2545 พิธีกรประจำวัน คุณกิตติพร ใจบุญ นักวิชาการสงข.

7.00 น. ลงทะเบียน ชั้น 2

9.00 น. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

- ทรงเป็นประธานเปิดการประชุม
- ทอดพระเนตรตู้ และนิทรรศการของสถาบันต่างๆ
- เสด็จพระราชดำเนินกลับ

9.30 น. พักรับประทานอาหารว่าง

10.00 น. ปาฐกถา เรื่อง "ชีวิตสมัยใหม่ มนุษย์ และมานุษยวิทยา" (หอประชุมใหญ่)

โดย รศ.ดร.ม.ร.ว.อศิน รพีพัฒน์

10.45 น. บรรยายเรื่องสิทธิชุมชน โดย ศ.ดร.ยศ สันตสมบัติ (หอประชุมใหญ่)

12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00-13.30 น. แนะนำหนังสือใหม่ โดย ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ณ หอประชุมใหญ่

13.30 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มสิทธิชุมชน ห้อง 407 ชั้น 4 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม ผศ.ดร.วัฒนา สุกันต์สีล

- 13.30-13.50-สิทธิชุมชนท้องถิ่น ศึกษากรณีชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ โดย ดร.เลิศชาย ศิริชัย
- 13.50-14.10-สิทธิในการกำหนดชะตาชีวิตและสิทธิทางวัฒนธรรม โดย สมบัติ บุญคำเยื้อง
- 14.10-14.30-ระบบสิทธิทรัพยากรสิ่งแวดล้อม พลวัตการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืด โดย พรพนา กิวยเจริญ
- 14.30-15.00 วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มการฟื้นฟูวัฒนธรรม หอประชุมใหญ่ ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม อ.ธีรยุทธ บุญมี

- 13.30-13.50-วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น โดย เขวามุข เวศร์ภาดา
- 13.50-14.10-การฟื้นฟูและรื้อฟื้นมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนมอญ สามโคก ปทุมธานี โดย สิริพร สมบูรณ์บุรณะ
- 14.10-14.30-การรื้อฟื้นเมืองน่านอยู่ ภาพลักษณ์ Nostalgia และการต่อรองความหมายบนพื้นที่
- โดย ชุรุมา โกคาพานิชวงศ์
- 14.30-15.00 วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มไทศึกษา ห้อง 207 ชั้น 2 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม รศ.ดร.บุญยงค์ เกตุเทศ

- 13.30-14.00-นาฏกรรมสังคมในวัฒนธรรมแห่งการฟ้อนของชาวผู้ไท โดย อ.พิเชฐ สายพันธุ์
- 14.00-14.30-ม่านขึ้นลงกรณดลลาว พิธีกรรมและสัญลักษณ์ โดย อ.ธารรัตน์ เจริญสนธิชัย
- 14.30-15.00 วิจารณ์และซักถาม

15.00 น. ปิด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการรวมตัวและช่วยเหลือทางด้านวิชาการของนักมนุษยวิทยาจากส่วนกลางและส่วนภูมิภาค
2. เกิดการพัฒนา และตรวจสอบองค์ความรู้ทางมานุษยวิทยา ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
3. นักมนุษยวิทยาจะมีโอกาสพูดถึงสถานการณ์สังคมปัจจุบันได้มากขึ้น และออกสู่สาธารณะมากขึ้น

ผลลัพธ์ของโครงการ

1. เกิดเวทีประชุมประจำปีทางด้านมานุษยวิทยา
2. ได้รายงานวิจัยที่เป็น concept paper และ งานวิจัยภาคสนาม ประมาณ 40 เรื่อง
3. ได้ทำเนียบนักวิชาการ และสถาบันวิชาการต่างๆ ภายในประเทศ

รูปแบบ และวิธีการดำเนินงาน

จัดตั้งคณะทำงาน เพื่อเตรียมการประชุม ประกอบด้วย

1. ดร.ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล ประธานคณะทำงาน
2. รศ. ดร. ศิราพร ณ ถลาง
3. รศ. ปราณีย์ วงษ์เทศ
4. ดร. อานันท์ กาญจนพันธุ์
5. ดร. พัฒนา กิตติอาษา
6. ผศ.สุชีลา ตันชัยนันท์
7. มายนฤพนธ์ ดัวงวิเศษ เลขานุการ

ชื่อ สำหรับการประชุม

การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา หัวข้อ *คนมองคน : นานาชีวิตในกระแสความเปลี่ยนแปลง*

สถานที่ หอประชุมใหญ่ และห้องประชุมย่อย ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร

จำนวนคนที่เข้าร่วมการประชุม ประมาณ 400 คน

15.15 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มวัฒนธรรมสุขภาพ ห้อง 407 ชั้น 4 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน**

15.15-15.45 สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ความเป็นเมือง และวิถีการทำงานกับภาวะสุขภาพ โดย วิจิต เปานิล

15.45-16.15-สมุนไพรในระบบนิเวศและวัฒนธรรมไทย โดย ปารณัฐ สุขสุทธิ

16.15-16.30-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มวัฒนธรรมเมือง หอประชุมใหญ่ ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ผศ.สุชีลา ดันชัยนันท์**

15.15-15.35-ชีวิตผู้คนบนหมู่บ้านเว็บบอร์ด โดย วาสนา ศรีรักษ์

15.35-15.55-เซ็นเตอร์พ้อยท์ กับ Preteen การก่อตัวของวัฒนธรรมวัยแรกรุ่น โดย กุลภา วณสาระ

15.55-16.15-มุขตลกในอินเทอร์เน็ต การสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย โดย ปฐม นงษ์สุวรรณ

16.15-16.30-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มศิลปะกับตัวตน ห้อง 207 ชั้น 2 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **อ.สุรียา สมุทคุปดี**

15.15-15.45-ตัวตนของคนได้ : ความหมายได้พิธิโนรา โดย เขียวชัย อิศรเดช

15.45-16.15-ขอ การแสดงการต่อสู้และการสร้างตัวตนของชาวบ้านเชียงใหม่ในสังคมก่อนสมัยใหม่

โดย เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒน์นิข

16.15-16.30-วิจารณ์และซักถาม

16.30 น. ปิดการอภิปราย

❖ วันที่ 28 มีนาคม 2545 พิธีกรประจำวัน คุณอาภาภรณ์ วัลลิโกดม นักวิชาการสวท.

8.00 น. ลงทะเบียน

9.00 น. บรรยายเรื่องตัวตนทางวัฒนธรรม โดย **ดร.พัฒนา กิตติอาษา** (หอประชุมใหญ่)

10.00 น. พักร

10.15 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มวัฒนธรรมบริโภค หอประชุมใหญ่ ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.นฤมล อรุโณทัย**

10.15-10.45-บุหรี การเบียดขับสู่ภาวะต้องห้าม โดย วิศิษฐ์ ศิลปสุวรรณชัย

10.45-11.15-ร้านกาแฟ พื้นที่แสดงตัวตนยุคบริโภคนิยม โดย ศรีนธร รัตน์เจริญขจร

11.15-11.45-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มชุมชนกับทรัพยากร ห้อง 407 ชั้น 4 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **รศ.ปราณี วงษ์เทศ**

10.15-10.45-การเคลื่อนไหวของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะในการจัดการป่าชุมชน จังหวัดลำพูน โดย วิเศษ สุจินพรหม

10.45-11.15-ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงของการเผ่าถ่านโกงกางที่หมู่บ้านยี่สารแบบเศรษฐกิจยั่งยืน

โดย อภิญา ตันหวิวงศ์

11.15-11.45-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มพลังอำนาจพิธีกรรม ห้อง 207 ชั้น 2

ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **รศ.ดร.ศิริพร ณ ถลาง**

10.15-10.45-เจ้าแม่เกาะจิก ความเชื่อในชุมชนประมง โดย ปารณนา จันทร์พันธุ์

10.45-11.15-ตำนานคุณปู่ศรีราชา ภาพสะท้อนบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรมที่บ้านยี่สาร โดย วลัยลักษณ์ ทรงศิริ

11.15-11.45-วิจารณ์และซักถาม

11.45 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

12.30-13.30 บรรยายเรื่อง **ความหลากหลายของวัฒนธรรมสุขภาพ** โดย ดร.นพ.โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์
(หอประชุมใหญ่)

13.30 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มการแพทย์พื้นบ้าน ห้อง 407 ชั้น 4 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.ชยันต์ วรรณะภุติ**

13.30-14.00-สุขภาพหญิงไทยในระบบการแพทย์ท้องถิ่น โดย วรรณ จารุสมบุรณ์

14.00-14.30-ระบบการแพทย์พื้นบ้านของสังคมไทย โดย รุจิราภ อรรถสิทธิ์

14.30-15.00-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มคนชายขอบ หอประชุมใหญ่ ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว**

13.30-13.50-คนเก็บของเก่า กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่ และการหมุนเวียนใช้ใหม่ โดย บุญวัช บุญเชื้อ

13.50-14.10-ชุมชนออนไลน์กับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ กรณีผู้ติดเชื้อเอดส์ โดย มาลี สิทธิเกรียงไกร

14.10-14.30-อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV โดย พิศิษฐ์ คุณวโรตม์

14.30-15.00-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศ ห้อง 207 ชั้น 2 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.นลินี ตันธนินิตย์**

13.30-13.50-การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย โดย ดร.บัวพันธุ์ พรหมพักพิง

13.50-14.10-นักเรียน นักศึกษา เงินตรา กับการค้าประเวณี โดย สุภา วิตตาภรณ์

14.10-14.30-ผลกระทบของการอ่านหนังสือได้ต่อการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิงในหมู่บ้านภาคอีสาน

โดย Mariko Kato

14.30-15.00-วิจารณ์และซักถาม

15.00 น. พัก

15.15 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มพลังชาวบ้าน ห้อง 207 ชั้น 2

ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ศ.(พิเศษ)ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา**

15.15-15.40-การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวอีสาน กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรรมไทย โดย ยุติธรรม ศิริอุเทน

15.40-16.00-ม็อบปากมูล ขบวนการตอบโต้ปัญหาของคนจน โดย พัชรินทร์ ลาภานันท์

16.00-16.30-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มกรอบความคิดทฤษฎี(1) ห้อง 407 ชั้น 4 ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **อ.ยุกติ มุกดาวิจิตร**

15.15-15.40-เยาวชนกับการเข้าถึงสื่อวิทยุ ข้อพิจารณาเรื่องปริมาณพลสาธารณะในสังคมไทย โดย วิริยะ สว่างโชติ

15.40-16.00- Visual Anthropology โดย อ.พรรณราย ไชยภาภิรัตน์

16.00-16.30-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มสตรีศึกษา หอประชุมใหญ่ ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์**

15.15-15.40-ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในอินเทอร์เน็ต โดย ชายไทย รักษาชาติ

15.40-16.00-ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง ความผิดปกติของจิต หรือทางเลือกที่เสรีของคนรักเพศเดียวกัน

โดย ณรัตน์ สมสวัสดิ์

16.00-16.30-วิจารณ์และซักถาม

16.30 น. ปิดการอภิปราย

❖ วันที่ 29 มีนาคม 2545 พิธีกรประจำวัน อ.โลวัตรี ณ กลาง

8.00 น. ลงทะเบียน

9.00 น. บรรยายเรื่อง **กรอบความคิดทฤษฎีและวิธีวิทยา** โดย ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์ (หอประชุมใหญ่)

10.30 น. พัก

10.45 น. อภิปรายกลุ่มย่อย

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์(1) หอประชุมใหญ่

ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี**

10.45-11.05-ผื่น กระบวนการกักขังอัตลักษณ์และการตอบโต้ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดย อรัญญา ศิริผล

11.05-11.25-การเปลี่ยนแปลงของระบบเครือญาติในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง โดย ดร.ประสิทธิ์ ลิปรีชา

11.25-11.45-พิธีมะเนา กับตัวตนของคนกะฉิ่น โดย ดร.รัตนา บุญมรรยะ

11.45-12.15-วิจารณ์ และซักถาม

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์(2) ห้อง 207 ชั้น2

ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **ดร.จวีวรรณ ประจวบเหมาะ**

10.45-11.15-ชนเผ่าอาข่า สกปรก ล้างล้าง แต่ดึงดูดใจ โดย ปนัดดา บุญยสาระนัย

11.15-11.45-อัตลักษณ์ทางศาสนา การแสดงตัวตนที่ซับซ้อนของคนกะเหรี่ยง โดย ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง

11.45-12.15-วิจารณ์และซักถาม

กลุ่มกรอบความคิดทฤษฎี(2) ห้อง 407 ชั้น 4

ผู้ดำเนินรายการและให้ความเห็นเพิ่มเติม **รศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกุล**

10.45-11.15-ปรากฏการณ์วัฒนธรรมสมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม โดย มาลี จันทโรจรัตน์

11.15-11.45-การเขียนงานทางมานุษยวิทยากับการศึกษาความเป็นจริงทางสังคม มุมมองจากสตรีนิยม

โดย วิสุทธิ์ เหล็กสมบูรณ์

11.45-12.15-วิจารณ์และซักถาม

12.15 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 น. อภิปรายเรื่อง **มองคน-มองมานุษยวิทยา** (หอประชุมใหญ่)

โดย ดร.ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนนันทกุล

ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์

รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม

ศ.(พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาวัฒนา

อ.ยุกติ มุกดาวิจิตร

15.30 น. พัก

15.45 น. อภิปรายทั่วไป ผู้ดำเนินรายการ **ดร.อานันท์ กาญจนพันธุ์** (หอประชุมใหญ่)

16.30 น. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ

รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์ฯ กล่าวปิดการประชุม

หมายเหตุ วิทยาการอาจมีการเปลี่ยนแปลง

กลุ่มสิทธิชุมชน

27 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 13.30 – 13.50 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.ดร.วัฒนา สุกันต์ศิลป์

สิทธิชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาปัญหาสิทธิชุมชนท้องถิ่นภาคใต้

ดร.เอศชาย ศิริชัย

ประเด็นปัญหา ปัญหาวิกฤติในชนบทในปัจจุบัน คือความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งนับวันจะรุนแรง และสร้างความยากลำบากให้แก่คนส่วนใหญ่ในชนบท จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อหาทางออกให้แก่ปัญหาดังกล่าว

กรอบความคิด

- 1) แนวความคิดเศรษฐกิจศาสตร์การเมือง
- 2) แนวความคิดเรื่องความเป็นชาติพันธุ์
- 3) แนวความคิดเรื่องชุมชนกับความหลากหลายในการจัดการทรัพยากร

พื้นที่วิจัย บ้านเล อ.สิงหนคร จ.สงขลา, บ้านโคกสัก อ.จะนะ จ.สงขลา, กรุงชิง กิ่งอำเภอนบพิตำ จังหวัดนครศรีธรรมราช, บ้านเจ้าไหม อ.กันตัง จ.ตรัง และ บ้านหาดราไวย์ อ.เมือง จ.ภูเก็ต

ข้อค้นพบ ชุมชนในชนบทส่วนใหญ่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ และสืบทอดตัวเอง ด้วยการอาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ ชุมชนมีระบบอำนาจของตนเองในการกำหนดระบบสิทธิการเข้าถึงและใช้ทรัพยากร และควบคุมความขัดแย้งต่างๆ ด้วยการจัดระบบสิทธิในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับการใช้ประโยชน์ แม้จะมีการใช้ประโยชน์ในบางลักษณะที่เป็นทรัพยากรส่วนบุคคลและมีความถาวร แต่ก็ไม่ใช่สิทธิโดยสมบูรณ์ที่สามารถกีดกันผู้อื่นไม่ให้มาเกี่ยวข้องได้ เพราะผู้อื่นสามารถใช้สิทธิเพื่อหาประโยชน์บางอย่างจากทรัพยากรนั้นได้เสมอ ระบบสิทธิดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะชุมชนเดียวแต่ร้อยละเป็นเครือข่ายหลายชุมชน ทั้งนี้เพราะต่างก็อาศัยฐานทรัพยากรเดียวกัน การจัดระบบสิทธิดังกล่าวทำให้คนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียมโดยที่ยังสามารถรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรไว้ได้ ต่อเมื่อชุมชนถูกแทรกแซงจากอำนาจรัฐและระบบตลาดอย่างรุนแรงด้วยการให้ความสำคัญกับระบบสิทธิในทรัพย์สินของเอกชน และการยึดฐานทรัพยากรสำคัญให้เป็นทรัพย์สินของรัฐ รวมทั้งการให้ความหมายสาธารณสมบัติที่เปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเข้าไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ การจัดความสัมพันธ์เรื่องสิทธิในทรัพย์สินแบบสิทธิชุมชนก็ถูกทำลายลง ชาวบ้านที่อยู่รอดด้วยการอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรก็ถูกเบียดขับออกจากการเข้าถึงและใช้ทรัพยากรมากขึ้นเป็นลำดับ ก่อให้เกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิต และความขัดแย้งขึ้นทั่วไป ในขณะที่รัฐเองก็ไม่สามารถรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรไว้ได้ ดังนั้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรจะต้องกลับไปให้ความสนใจในเรื่องสิทธิชุมชน คือให้ชุมชนเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในการดูแลรักษาการใช้ทรัพยากรในลักษณะที่เป็นการจัดการขนาดย่อมที่สอดคล้องกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมของตน

คำหลักในการวิจัย สิทธิการเข้าถึงทรัพยากร สิทธิการใช้ประโยชน์ทรัพยากร สิทธิเชิงซ้อน การกีดกันสิทธิทรัพย์สินเอกชน ทรัพย์สินของรัฐ สาธารณสมบัติ ความสัมพันธ์ทางการผลิต อุดมการณ์สิทธิชุมชน สถาบันสังคม การเบียดขับเป็นชนชายขอบ ความขัดแย้งและการตอบโต้ การจัดการทรัพยากรขนาดย่อม

กลุ่มสิทธิชุมชน

27 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 13.50-14.10 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.ดร.สุวัฒนา สุกันต์ศิลป์

คนในป่า : สิทธิในวิถีปฏิบัติ และสิทธิทางวัฒนธรรม

สมบัติ บุญคำเยื้อง

ประเด็นปัญหา ในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับป่า และการตั้งถิ่นฐานในเขตป่าเป็นข้อถกเถียง ทั้งในเชิงนโยบายและการปฏิบัติ ทั้งระหว่างกลุ่มคนในสังคม และในวงวิชาการ ฝ่ายหนึ่งมองว่า คนกับป่าไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้ และพยายามดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อไม่ให้คนอาศัยอยู่ในป่า เช่น การขยายพื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และการอพยพคนออกจากป่า เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ทิศนะความคิดของการจัดการป่าที่แยกคนออกจากป่า กลับไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงเลย เพราะพื้นที่ป่าแทบทุกหนแห่ง โดยเฉพาะพื้นที่ป่าในเขตภาคเหนือตอนบนคือ ถิ่นที่อยู่ทำกินของคนกลุ่มต่าง ๆ มานานหลายชั่วอายุคน ยิ่งกว่านั้น ทิศนะ มุมมอง และวิธีคิด หรือระบบคิดของคนที่ย้ายอยู่ในป่า มักจะไม่ได้รับความสนใจ หรือให้ความสำคัญมากนัก ดังนั้น สถานการณ์ปัญหาความขัดแย้งในการจัดการป่า ระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ จึงมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาทำความเข้าใจต่อวิถีชีวิตและระบบการจัดการป่าของคนในป่า เพื่อสะท้อนถึงทิศนะ มุมมอง และระบบความคิด หรือวิธีคิดของคนในป่าต่อไป ที่น่าจะมีนัยยะสำคัญที่ลึกลงไปถึงเรื่อง "สิทธิ" น่าจะมีความสำคัญอย่างยิ่ง

กรอบความคิด งานศึกษานี้ใช้แนวความคิดสำคัญในการศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล 2 แนวความคิดสำคัญคือ **หนึ่ง** แนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองในชีวิตประจำวัน (every day forms of resistance) โดยพิจารณาวิถีชีวิต หรือการทำมาหากินของผู้คนในชุมชนที่ประสบเผชิญและตอบโต้กับ การขยายโครงสร้างอำนาจของรัฐและการแผ่อิทธิพลของระบบตลาดเหนือทรัพยากร **สอง** การดำรงชีวิตของชาวบ้านในยุคปัจจุบัน ชาวบ้านไม่เพียงเผชิญกับปัญหาความยากลำบากในการเลี้ยงดูชีวิตแล้ว หากยังถูกลดทอนความมั่นใจต่อคุณค่า และศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ของตนด้วย ในส่วนนี้จะใช้แนวความคิดเกี่ยวกับการเมืองของตัวตนทางชาติพันธุ์ (politics of ethnicity) เป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจ โดยจะอธิบายถึง กระบวนการสร้างความมั่นใจในความเป็นคนของตน

พื้นที่วิจัย บ้านป่าเมี่ยงแม่พริก ตำบลแม่พริก อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

ข้อค้นพบ การตั้งถิ่นฐานในเขตป่าของกลุ่มคนในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ไม่ใช่เป็นเรื่องของ "การบุกรุก" หากแต่เป็นเรื่องของวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนในเขตป่าเป็นจำนวนมากตั้งมานานมากกว่าหนึ่งร้อยปี คนกับป่าผูกพันกันในทุกระดับ ทั้งในวิถีชีวิตประจำวันและความเชื่อ ยิ่งกว่านั้น กลุ่มคนในแต่ละชุมชนท้องถิ่น ยังมีระบบความรู้ความเข้าใจต่อธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดี แต่นโยบายและแนวทางการจัดการพื้นที่ป่าของรัฐ กลับไม่ให้ความสำคัญต่อข้อเท็จจริง และศักยภาพ/ภูมิปัญญาท้องถิ่นเท่าที่ควร

คำหลักของการวิจัย คนกับป่า/คนในป่า/บ้านป่าเมี่ยง/สิทธิชุมชน/สิทธิในวิถีปฏิบัติ/สิทธิทางวัฒนธรรม

กลุ่มสิทธิชุมชน

27 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 14.10-14.30 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.ดร.วัฒนา สุกันต์

ระบบสิทธิทรัพยากรมีส่วนร่วม : พลวัตการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืด ในกรณีชุมชนลุ่มน้ำสงครามตอนล่าง

พรพนา กวียเจริญ

ประเด็นการปัญหา ทรัพยากรมีความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตในทุกสังคม วัฒนธรรม แนวความคิดเกี่ยวกับทรัพยากรจึงถูกกำหนดขึ้นเพื่อจัดสรรสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร ในสังคมยุคก่อนอุตสาหกรรม (pre-industrial) แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรมักอยู่ในรูปของทรัพยากรมีส่วนร่วม (common property) ขณะที่ในสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับแนวคิดทรัพยากรเพียงสองประเภทเท่านั้น คือ ทรัพยากรส่วนบุคคล (private property) และทรัพย์สินของรัฐ (state property) แต่ในความเป็นจริงยังมีชุมชนจำนวนมากยังคงสืบทอดสิทธิการจัดการทรัพยากรตามจารีตประเพณี ซึ่งตั้งอยู่บนฐานแนวคิดการจัดการทรัพยากรในรูปของทรัพยากรมีส่วนร่วม (common property) อย่างไรก็ตาม ประเภทของสิทธิทรัพยากรในการจัดการทรัพยากรไม่สามารถแบ่งแยกออกจากกันได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด แต่มีการผสมผสานและซ้อนทับกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

กรอบความคิด แนวคิดมานุษยวิทยานิเวศน์ และเศรษฐศาสตร์การเมือง

พื้นที่วิจัย หมู่บ้านดงสาร ตำบลโพรงาม อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

ข้อค้นพบ เนื่องจากงานศึกษายังไม่แล้วเสร็จ ข้อค้นพบในที่นี้ถือเป็นข้อค้นพบเบื้องต้น จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า การเปลี่ยนแปลงสิทธิในการจัดการทรัพยากรประมงน้ำจืดในพื้นที่ศึกษา เกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญคือ ปัจจัยทางกฎหมายของรัฐ และการพัฒนาทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเริ่มขึ้นตั้งแต่ยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับแรก พ.ศ. 2504 จนกระทั่งมาถึงยุคสมัยที่เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับภาคเอกชน ชุมชนท้องถิ่นได้รับเอาสถาบันและกฎหมายของรัฐมาผสมผสานกับสถาบันเดิมในการจัดการทรัพยากร และชุมชนท้องถิ่นได้ใช้สถาบันที่เกิดขึ้นใหม่นี้ปกป้องสิทธิของชุมชนท้องถิ่นเหนือทรัพยากรที่เป็นทรัพย์สินของส่วนรวมจากการแย่งชิงของภาคเอกชน

คำหลักของการวิจัย ระบบสิทธิทรัพยากรมีส่วนร่วม ทรัพยากรประมงน้ำจืด

กลุ่มการฟื้นฟูวัฒนธรรม

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 13.30-13.50 น.

ผู้ดำเนินรายการ อ.ธีรยุทธ บุญมี

วาทกรรมความรู้ในการฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น

เยาวนุช เวศร์ภาดา

ประเด็นปัญหา การฟื้นฟูวัฒนธรรม ถือเป็นประดิษฐกรรมทางสังคม (social construction) ที่เกี่ยวข้องกับ การครอบงำ ปะทะ ต่อด้าน ประสาน หรือปรับตัวของพลังหรืออำนาจกลุ่มต่างๆ ภายใต้บริบททางสังคม เศรษฐกิจการเมืองในแต่ละยุคสมัย นับตั้งแต่ยุคแห่งการฟื้นฟูและประดิษฐ์ใหม่ทางวัฒนธรรม (cultural invention) เพื่อสร้างอัตลักษณ์แห่งชาติ จนถึงการสร้าง “พลัง” หรือความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่นให้พ้นภาวะวิกฤต ดังปรากฏในขบวนการวัฒนธรรมชุมชน (community culture movement) เพื่อท้าทายการพัฒนาของรัฐ ซึ่งเป็นวาทกรรมหลัก (dominant discourse) ในสังคม

ในยุคโลกาภิวัตน์ “วัฒนธรรม” มีลักษณะของความเป็นสัญลักษณ์ที่มีความหมายที่เลื่อนไหล ไม่คงที่ (floating signifier) นั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจสำรวจ และวิเคราะห์เครือข่ายวาทกรรมที่มีส่วนในการสร้างความรู้ (knowledge) ความจริง (truth) อำนาจ (power) และตัวตน (identity) ของความเป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรม” โดยเฉพาะวาทกรรมที่แผ่เข้ามาในนามของความรู้และการ “ฟื้นฟู” ความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดอัตลักษณ์ และภาพลักษณ์ใหม่ รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงต่างๆ แก่ชุมชนแห่งนี้

กรอบความคิด ผู้ศึกษาใช้แนวคิดเรื่อง “วาทกรรม อำนาจ ความรู้ และการวิเคราะห์ภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practice) ของมิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault) ในการวิเคราะห์เครือข่ายวาทกรรมต่างๆ ภายใต้บริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฟื้นฟูวัฒนธรรม รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากปฏิบัติการของวาทกรรม แต่ละชุด

พื้นที่วิจัย “หมู่บ้านวัฒนธรรมเขาขุนพนม” หมู่ 3 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช

ข้อค้นพบ อัตลักษณ์ของ “หมู่บ้านวัฒนธรรม” ถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นภาพแทน ชุมชนชนบทในอุดมคติ ทั้งที่ในความเป็นจริง ชุมชนกำลังเผชิญหน้าภาวะความเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ทุนเดิมทางสังคมวัฒนธรรมของหมู่บ้านที่ได้รับการยกย่องว่าเป็น “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หรือความเข้มแข็งของระบบเครือญาติ ยังถือเป็นพลังที่ยังรอการ “ฟื้นฟู” ให้เข้มแข็งกว่าที่เป็นอยู่

คำหลักของการวิจัย วาทกรรม, การสร้างองค์ความรู้ (construction of knowledge) , การประดิษฐ์ใหม่ของวัฒนธรรมประเพณี (invention of tradition), ลำานักท้องถิ่น, ภาพแทนวัฒนธรรม (cultural representation)

กลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรม

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 13.50-14.10 น.

ผู้ดำเนินรายการ อ.ธีรยุทธ บุญมี

การฟื้นฟูและรื้อฟื้นมรดกทางวัฒนธรรม ชุมชนมอญ สามโคก ปทุมธานี

ศิริพร สมบุญบุรณะ

ประเด็นปัญหา กระแสและการก่อเกิดของวัฒนธรรมมีการไหลล้น เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วขอบเขต แต่สิ่งที่ทำให้เกิดการเชื่อมต่อภาพของวัฒนธรรมต่าง ๆ ในสังคม และกาลเวลาได้ คือ “มรดกทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างภาพในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตได้ โดยเฉพาะความเข้าใจประวัติศาสตร์และรากเหง้าของพื้นที่ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ แต่ก็พบว่าปัญหาของมรดกทางวัฒนธรรมถูกลดคุณค่า หรือขาดตอนหายไป ทั้งนี้เกิดขึ้นจากการละเลยหรือการเปลี่ยนแปลงของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้น จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่นเองมีความพยายามที่จะสร้างความหมายและเอกลักษณ์ของชุมชนของตนขึ้นมาใหม่ เพื่อนำเสนอภาพของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นต้องปรับตัวและกระแสดวงความคิดให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน นั่นคือ การผลิตวัฒนธรรม (Production of Culture) และประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัยปัจจุบัน โดยกระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมพื้นบ้าน (Re-Traditionalization) และมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต (Everydaylife) ของคนในชุมชนท้องถิ่น (Local Community)

พื้นที่วิจัย ชุมชนมอญ ตำบลสามโคก อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ข้อค้นพบ ชาวชุมชนเองก็พยายามร่วมมือกับรัฐเพื่อเข้ามาจัดการและบริหารมรดกทางวัฒนธรรมที่เหลืออยู่ และที่สำคัญตระหนักถึงการนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบัน เน้นการประกอบอาชีพเพื่อสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ และแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อเสริมระบบการศึกษา ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปั้นและแกะสลักโถ่ง , การสอนดนตรีไทยและมอญ , การส่งเสริมการเป็นมัคคุเทศก์วัฒนธรรม เป็นต้น

แต่กระบวนการรื้อฟื้นและการประยุกต์มรดกวัฒนธรรมให้เข้ากับการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น (สามโคก) ยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ โดยเฉพาะชาวชุมชนเองยังขาดความเข้าใจและไม่ให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงเป็นไปอย่างมีข้อจำกัด และที่สำคัญขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและบริหาร เพราะการดำเนินงานส่วนใหญ่เป็นของกลุ่มข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองเท่านั้น โดยการอ้างถึงการขาดงบประมาณสนับสนุนทำให้ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการและส่งเสริมอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามในการรื้อฟื้นและประยุกต์มรดกวัฒนธรรมชุมชนนี้มีแนวทางที่น่าสนใจ คือการเข้าสู่กลุ่มเด็กและเยาวชนให้มีความสนใจมากขึ้น และพยายามปรับหลักสูตรและแนวทางการจัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม

คำหลักของการวิจัย การผลิตทางวัฒนธรรม ,กระบวนการรื้อฟื้นวัฒนธรรมพื้นบ้าน ,กระบวนการลดความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม, มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

กลุ่มฟื้นฟูวัฒนธรรม

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 13.50-14.10 น.

ผู้ดำเนินรายการ อ.ธีรยุทธ บุญมี

การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่ : nostalgia กับ การสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนชั้นกลาง

อรรฐมา โกลาพานิชวงศ์

ประเด็นปัญหา บทความนี้มุ่งหมายที่จะทำความเข้าใจต่อกระแสความคิด “การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่” ซึ่งถือกำเนิดขึ้นโดยมีกลุ่มคนชั้นกลางและนักวิชาการเป็นแกนนำ ทั้งเพื่อนำเสนอภาพในมุมมองกลับของแนวคิดประชาสังคม (civil society) ที่ได้ถูกนำมาอ้างอิงในกระแสความคิดข้างต้น โดยตอบโต้ผ่านมโนทัศน์ กลไกและการดำรงอยู่ของชุมชนในพื้นที่ศึกษา

กรอบความคิด ผู้ศึกษาใช้แนวคิดประชาสังคม (Civil Society) เป็นกรอบในการทำความเข้าใจเบื้องต้นต่อกระแสความคิด “การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่” และการสร้างกลุ่มประชาสังคมในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งใช้แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างพื้นที่ทางสังคมมาอธิบายแก่นสารของปรากฏการณ์ดังกล่าว

พื้นที่วิจัย ชุมชนและกลุ่ม “ประชาคม” ย่านถนนพระอาทิตย์

ข้อค้นพบหรือผลการวิจัย ผู้ศึกษาพบว่า ปรากฏการณ์กระแสความคิด “การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่” เป็นเพียง ตัวแบบของการโหยหาอดีต (nostalgia) การสร้างภาพเมืองแบบอุดมคติ (utopia) ที่อยู่บนฐานคิดของคนชั้นกลาง ซึ่งอาศัยแนวคิดเรื่องประชาสังคม (civil society) เป็นเครื่องมือภาคปฏิบัติในการสร้างความชอบธรรมและสร้างความหมายบนพื้นที่ทางสังคมของตนเอง ในขณะที่ชุมชนในพื้นที่ศึกษามีภาพของ “ชุมชนน่าอยู่” ที่วางอยู่บนสายสัมพันธ์แบบ “ชาวตรอก” อันมีกลไกเฉพาะในการยึดเหนี่ยวสังคมชุมชนเข้าไว้ด้วยกันตลอดจนการสร้างพื้นที่สาธารณะที่ซับซ้อน ภาพของ “ชุมชนน่าอยู่” กลับเป็นเพียง “ความไร้ระเบียบ” ที่ไม่มีทิศทางดำรงอยู่ในชุดความคิดอุดมคติข้างต้น กระทั่งเบียดผลักดันให้ชุมชนเข้าไปอยู่ตรงชายขอบของพื้นที่ทางสังคม อย่างไร้เสียง ไร้ตัวตน ภายใต้ภาพ “เมืองน่าอยู่” ของคนชั้นกลาง

คำหลักของการวิจัย การรื้อฟื้นเมืองน่าอยู่, พื้นที่ทางสังคม, คนชั้นกลาง, ประชาคม, ชุมชน, ชาวตรอก และประชาสังคม (civil society)

กลุ่มไทศึกษา

27 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 13.30-14.00 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.บุญยงค์ เกตุเทศ

นาฏกรรมสังคมในวัฒนธรรมแห่งการฟ้อนของชาวผู้ไท

อ.ทิเชฐ ฉายพันธ์

งานศึกษาชิ้นนี้ คือ เป็นการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยมองผ่านการฟ้อนรำและพิธีการฟ้อนรำเข้าไปเกี่ยวข้อง เนื่องจากการฟ้อนรำสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของตน ผู้วิจัยจึงเปรียบ "การฟ้อนรำ" เสมือนกับเครื่องมือสื่อสารความคิด คุณค่าและความหมายของผู้คนที่เรียกตนเองว่า "ผู้ไท" ในเรณูนคร การสื่อสารดังกล่าวนี้มิใช่การสื่อสารในช่วงเวลาปกติ หากแต่เป็นการสื่อสารในช่วงเวลาพิเศษ หรือเป็นเวลาที่อยู่นอกชีวิตประจำวัน ความหมายและคุณค่าที่แฝงอยู่ในการสื่อสารนี้จึงเป็นสิ่งที่ถูกยกเชิดชูให้เหนือเด่นกว่าปกติ ขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดการคิดทบทวนตรวจสอบตนเอง เพื่อที่จะแสวงหาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ในช่วงที่เรณูนครกำลังถูกท้าทายจากบุคคลภายนอก

ความหมายที่ปรากฏอยู่ในการฟ้อนรำ ได้มีผลกระทบต่องานรู้ลึกและอารมณ์ของคนทั้งในระดับชุมชนและสังคมภายนอก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะท้อนลักษณะความสัมพันธ์ของคนที่แตกต่างกันหลาย จากการศึกษาคะพบว่า ความหมายของการฟ้อนรำนั้นได้เปลี่ยนแปลงมาตลอด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีทางสังคมและวิถีชีวิตของผู้คนในช่วงต่าง ๆ เช่น ช่วงที่ผู้คนมีชีวิตรอบนพื้นฐานชีวิตแบบเกษตรกรรม การฟ้อนรำ คือ ช่วงเวลาแห่งความสนุกสนานผ่อนคลาย และผู้ขาย คือ ผู้รำรำที่สื่อความถึงบทบาทภาระหน้าที่ที่สำคัญและอำนาจในสังคม ตรงข้ามกับช่วงที่สังคมเริ่มพึ่งพาระบบเศรษฐกิจจากภายนอก ช่วงนี้การฟ้อนรำได้กลายเป็นการแสดงเพื่อ "ขาย" ความแปลกผ่านการสร้างอัตลักษณ์ต่อกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนต่างแดน

การฟ้อนรำผู้ไท ซึ่งปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้ได้ผ่านการจัดระเบียบ ปรับแต่ง และประดิษฐ์มาอย่างต่อเนื่อง และได้ทำให้คนต่างฐานะเข้ามาเชื่อมโยงกันในลักษณะที่หลากหลาย เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ฟ้อนรำกับครูผู้ฝึกสอน เกิดการพึ่งพาอาศัยกันในกลุ่มผู้ฟ้อนรำ เกิดลักษณะการจัดการเชิงธุรกิจ ซึ่งโยงไปถึงกลุ่มคนภายนอก ความสัมพันธ์ที่หลากหลายนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มคณะฟ้อนรำ เพื่อที่จะปรับตัวเองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็ได้ทำให้การฟ้อนรำมีความหมาย เพื่อที่จะสื่อสารต่อความสัมพันธ์เหล่านั้น

การฟ้อนรำจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนคุณค่าที่สังคมปรารถนาชื่นชมขณะเดียวกันก็ได้วิพากษ์วิจารณ์และปฏิเสธคุณค่าบางอย่าง ซึ่งมีความหมายตรงข้าม นอกจากนั้นการฟ้อนรำยังเป็นเครื่องชี้นำผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับความสัมพันธ์ของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ฉะนั้นการฟ้อนรำในสังคมเรณูนครนี้จึงเป็นการเปิดเผยให้เห็นพลวัตที่ต่อเนื่อง พร้อม ๆ กับแสดงภาพชีวิตของผู้คนคล้ายกับละครที่เล่าเรื่องราวที่ราบรื่นและขัดแย้งสลับกัน

กลุ่มไทศึกษา

27 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 14.00-14.30 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.บุญยงค์ เกตุเทศ

ม่วนซื่นสงกรานต์ลาว พิธีกรรมและสัญลักษณ์

อ. ชารรัตน์ เจริญสนธิชัย

บทความเรื่องนี้เป็นกรวิเคราะห์และ "ถอดความหมาย" วัฒนธรรมท้องถิ่นที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรม การแสดง นิทานพื้นบ้าน และสัญลักษณ์ต่างๆทางวัฒนธรรม

พื้นที่วิจัย เมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว

วิธีการศึกษา เก็บข้อมูลในพื้นที่ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ในเมืองหลวงพระบาง ปี พ.ศ. 2544

ข้อค้นพบจาก ผู้วิจัยพบว่าคนพื้นเมืองได้แสดงศิลปะ และความเชื่อตามคติศาสนาพุทธและฮินดู ขณะเดียวกัน ก็แสดงความรู้สึกต่อต้านลัทธิลาอาณานิคมที่เกิดขึ้นในบ้านเกิดของพวกเขา การแสดงออกทางวัฒนธรรมจึงมิใช่เป็นการแสดงเพื่อความบันเทิงเท่านั้น หากแต่ยังเป็นการแสดงออกทางการเมืองด้วย

กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา ใช้การวิเคราะห์ระบบสัญลักษณ์ทางภาษา หรือ semiotics โดยชี้ให้เห็นว่า ช่วงเวลาในอดีตและปัจจุบันของชาวลาวมีความเชื่อมโยงกับโครงสร้างทางสังคมอย่างไร โดยผ่านกระบวนการสื่อความหมายทางสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

กลุ่มวัฒนธรรมสุขภาพ

27 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 15.15-15.45 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน

สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ความเป็นเมือง และวิธีการทำงานกับภาวะสุขภาพ

อ. วิจิต เปานิล

ประเด็นปัญหา เมืองเป็นพื้นที่พิเศษที่รวมเอาความซับซ้อนหลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน เป็นศูนย์รวมของอำนาจ ความเจริญ และความรู้ พร้อมๆ กับเป็นแหล่งก่อตัวและบ่มเพาะปัญหาของโลกไปด้วย รูปแบบของเมืองในปัจจุบัน เกิดขึ้นภายใต้แนวคิดที่ว่าด้วย “การพัฒนา” ที่มีเป้าหมายอยู่ที่การเติบโตทางเศรษฐกิจ องค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นทุกแขนง โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ถูกนำมาใช้ควบคุมจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ให้พัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่ช่วยอำนวยความสะดวกและสร้างสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ แม้การพัฒนาภายใต้แนวคิดนี้จะช่วยให้เมืองการเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้คนมีชีวิตที่สะดวกสบายขึ้นมาก แต่ก็ได้สร้างปัญหามากมายรวมทั้งปัญหาสุขภาพด้วย

กรอบความคิด การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรมมาวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพที่คนเมืองกำลังเผชิญอยู่

ข้อค้นพบ จากการวิเคราะห์พบว่าปัญหาสุขภาพเป็นผลสืบเนื่องมาจากเป้าหมาย วิธีคิดและวิธีการของ “การพัฒนา” ที่เราใช้อยู่ ซึ่งมีแนวทางกำหนดไว้แล้วอย่างชัดเจนว่าการจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วได้ต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง หากพบปัญหาจะต้องแก้ไขอย่างไร ที่หลายๆ ครั้งพบว่าทั้งกิจกรรมเพื่อการพัฒนาและเพื่อการแก้ปัญหาได้นำปัญหาที่ซับซ้อนกว่ามาให้ ปัญหาสุขภาพของเมืองนี้จะหลุดพ้นไปไม่ได้เลยหากแนวคิดหลักที่ใช้ในการพัฒนานี้ยังไม่ได้รับการตรวจสอบ ตั้งคำถาม และแก้ไข เป้าหมายของการพัฒนาไม่ว่ากรณีใดๆ ควรต้องเอื้อต่อการทำให้คนในสังคมนั้นมีสุขภาพดี การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำเสนอขึ้นเพื่อใช้แทนแนวคิดการพัฒนาชุดปัจจุบัน การพัฒนาภายใต้แนวคิดนี้จะไม่ใช้ทรัพยากรอย่างทำลายและยึดครองดังในอดีต จะเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้อย่างรู้เท่าทัน ให้ความสำคัญกับจิตใจ เน้นการพึ่งตนเอง รวมทั้งให้ความสำคัญกับชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางใหม่ที่น่าสนใจและเริ่มได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่าย อย่างไรก็ตามหากมองจากแง่มุมพุทธศาสนาแนวคิดนี้ก็ยังมีข้อจำกัดในบางด้าน ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกได้เสนอแนวคิด “การพัฒนาแบบยั่งยืนแนวพุทธ” เพื่อแก้ไขข้อจำกัดเหล่านั้นไว้อย่างน่าสนใจ และน่าจะช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากการพัฒนา รวมทั้งปัญหาสุขภาพได้

คำหลักของการวิจัย ความเป็นเมืองกับสุขภาพ, การพัฒนาสุขภาพ, พุทธศาสนา, วาทกรรมสุขภาพ

กลุ่มวัฒนธรรมสุขภาพ

27 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 15.45-16.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน

สมุนไพรในระบบนิเวศและวัฒนธรรมไทย

ปารณัฐ สุขสุทธิ

ประเด็นปัญหา พืชสมุนไพรมีคุณค่า มีความหมายอย่างหลากหลาย ในเชิงบทบาทหน้าที่ และสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และระบบนิเวศ คุณค่าและความหมายที่มนุษย์ใช้ประโยชน์ทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพ เป็นเพียงมิติเดียวของพืชสมุนไพรที่มีบทบาทต่อสังคมมนุษย์ที่ดำรงมาอย่างยาวนานตลอดประวัติศาสตร์ การศึกษาบทบาทของพืชสมุนไพรจึงไม่สามารถละเลยหรือแยกออกจากมิติทางสังคมวัฒนธรรมได้ ในสังคมยุคก่อนพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับระบบนิเวศแบบธรรมชาติโดยตรงมีสูง ความหมายและความรู้จากประสบการณ์ชีวิตนี้ จึงมีความแตกต่างจากอีกชุดหนึ่งที่ผลิตขึ้นในยุคการพัฒนาอุตสาหกรรมที่สังคมมีความซับซ้อนและความสัมพันธ์กับธรรมชาติเป็นแบบบริโภคนิยม ความหลากหลายที่เคยมีดังกล่าวจึงลดทอนลงเหลือเพียงเป็นเพียงวัตถุดิบยาจากธรรมชาติเท่านั้น

แนวคิดภูมิปัญญาพื้นบ้านเป็นแนวคิดหนึ่งที่เสริมพลังอธิบาย และยกระดับให้ความคิดความเชื่อที่ผ่านประสบการณ์การตีความความของประชาชนกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่างๆ เช่น ชาวเขากลุ่มต่างๆ เป็นต้น ไปพ้นจากข้อสรุปต่างๆ ที่ว่าเป็น "ความเชื่อที่สืบทอดกันมา" และ "ขาดความเป็นวิทยาศาสตร์" เนื่องจากไม่สามารถพิสูจน์ด้วยวิธีการและอธิบายตามหลักเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์ได้ ความขัดแย้งเช่นนี้ได้มาจากการแตกต่างของปรัชญาแนวคิดของศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ของระบบการแพทย์แบบชีวเวชศาสตร์ที่อยู่เหนือความรู้หรือศาสตร์แบบอื่น ผนวกกับอำนาจรัฐที่มีสืบเนื่องมาตลอดประวัติศาสตร์ นั่นคือสัมพันธ์กับเรื่องนโยบายและการเมืองด้วย การศึกษาชั้นนี้มีความพยายาม ที่จะนำเสนอมุมมองพืชสมุนไพรผ่าน การตีความของประชาชนกลุ่มวัฒนธรรมและเขตพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่แตกต่างกัน บริบททางสังคมวัฒนธรรมชี้ให้เห็นคุณค่าและความหมายที่มนุษย์ให้กับพืชสมุนไพรนั้น มีมากกว่าเรื่องการรักษาโรคแบบทฤษฎีเชื้อโรคเท่านั้น

กรอบความคิด การศึกษาทางมานุษยวิทยาภายใต้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม นิเวศวิทยาการแพทย์ และมานุษยวิทยาการแพทย์ แสดงให้เห็นคุณค่าและความหมายของสมุนไพรกับสุขภาพอย่างหลากหลายตามโลกทัศน์ด้านสุขภาพของชาวบ้าน แบบแผนการเก็บ การใช้ประโยชน์ และความสัมพันธ์กับธรรมชาติ หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมเป็นสิ่งสะท้อนแนวคิดของมนุษย์กับระบบนิเวศ ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้น จึงไม่สามารถทำความเข้าใจด้วยวิธีศึกษาแบบใดแบบหนึ่ง หรือแม้แต่วิธีทางวิทยาศาสตร์ที่ถือว่ามีเทคโนโลยีสูงจนถือว่าสามารถสร้างมาตรฐานสากลให้กับทุกสรรพสิ่งได้ก็ตาม พืชสมุนไพรในฐานะยาจากธรรมชาติสะท้อนความแตกต่างของกรอบแนวคิดที่มนุษย์ใช้ในการตีความและให้คุณค่าตามยุคสมัยของเทคโนโลยีที่มนุษย์ใช้

คำหลักของการวิจัย สมุนไพร ความหลากหลายวัฒนธรรมสุขภาพ ความหลากหลายชีวภาพ

กลุ่มวัฒนธรรมเมือง

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 15.15-15.35 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.สุชีลา ตันชัยนันท์

ชีวิตผู้คนในหมู่บ้านเว็บบอร์ด (Webboard):

กรณีศึกษาเฉพาะ "ห้องสมุด" ในส่วน café ใน <http://www.pantip.com>

วสนา ศรีรักษ์

ประเด็นปัญหา

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะติดตามลักษณะการสร้างตัวตนของผู้คนในเข้ามาปฏิบัติสัมพันธ์กันในสังคมอินเทอร์เน็ต ในส่วนของการแสดงความคิดเห็นในกระดานสนทนา (Web board หรือ Topic board) ซึ่งไม่ใช่การสื่อสารที่มีการโต้ตอบกันแบบทันทีทันใด แต่เป็นสังคมที่มีผู้สนใจเข้ามามีบทบาทในการถาม-ตอบเป็นจำนวนมาก โดยมีความสนใจในหัวข้อกระทู้และมีลักษณะการถาม-ตอบที่แตกต่างกัน ผู้เขียนได้เลือกติดตามศึกษาสังคมในกระดานสนทนาใน website ของคนไทยโดยเน้นการเฝ้าติดตามพฤติกรรมทั้งการถาม-ตอบกระทู้ และพฤติกรรมการออกมาพบปะกันภายหลังการทำความรู้จักกันที่เรียกว่าการ "Meeting" โดยใช้วิธีการสังเกตจากข้อมูลการถาม-ตอบและสนทนาที่ปรากฏในกระดานสนทนา การติดตามสัมภาษณ์สมาชิกเป็นรายบุคคล และกลุ่มบุคคลในการ "Meeting" รวมทั้งการสอบถามและสัมภาษณ์จากผู้ดูแลกระดานสนทนาแห่งนี้เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

พื้นที่วิจัย ได้แก่ กระดานสนทนา "ห้องสมุด" หรือ <http://pantip.inet.co.th/café/library> ซึ่งเป็นกระดานสนทนาของคนไทยห้องหนึ่งในส่วนของ café ใน <http://www.pantip.com> เป็นระยะเวลากว่า 3 ปี (ช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2541 ถึงปลายเดือนมกราคม พ.ศ.2545)

ข้อค้นพบ จากการศึกษาพบว่าลักษณะการสังคมในวัฒนธรรมแบบใหม่ในกระดานสนทนานบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตที่น่าสนใจ ได้แก่ การสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคล การสร้างอัตลักษณ์ของสังคมในแต่ละช่วงเวลาตามรสนิยมของคนส่วนใหญ่ และข้อกำหนดรวมทั้งบทลงโทษผู้ที่ทำผิดแยกจากความนิยมของสังคมในช่วงเวลานั้นๆ การพบปะพูดคุยกันของผู้คนในกระดานสนทนาแห่งนี้มีกลไกการสร้างตัวตนของปัจเจกบุคคลในสังคมที่ชัดเจนคล้ายคลึงกับขั้นตอนการสร้างตัวตนของผู้คนในหมู่บ้านหรือในชุมชนในสังคมจริง ตั้งแต่เริ่มต้นเข้ามาในกระดานสนทนา เมื่อบุคคลคุ้นเคยกับสังคมนั้น และเมื่อจะละทิ้งออกไป การยอมรับปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อห้ามที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา รวมทั้งมีบทลงโทษผู้ที่แสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ โดยนัยนี้สังคมในกระดานสนทนาแห่งนี้ จึงเป็นสังคมเสมือนจริงที่มีลักษณะและการดำรงอยู่ของสังคมคล้ายคลึงกับสังคมหมู่บ้านในสังคมของมนุษย์นั่นเอง

คำหลักของการวิจัย หมู่บ้าน Webboard, สังคมเสมือนจริง

กลุ่มวัฒนธรรมเมือง

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 15.35-15.55 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.สุชีลา ตันชัยนันท์

เซ็นเตอร์พ้อยท์ กับ "Preteen" : การก่อตัวของวัฒนธรรมวัยแรกรุ่น

กฤษภา วจนสาระ

ประเด็นปัญหา วัยรุ่นกลุ่มย่อยต่าง ๆ มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมและการเคลื่อนไหวในเชิงพื้นที่ต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย และในช่วงประมาณหนึ่งทศวรรษที่ผ่านมากลุ่มย่อยของวัยรุ่นที่เรียกว่าวัยแรกรุ่น หรือ preteen ก็ได้ก่อตัวขึ้นในสังคมไทย เป็นวัฒนธรรมกลุ่มย่อยที่อยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านวัย preteen แสดงตัวให้สังคมรับรู้ผ่านทั้งพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่ทางกายภาพ ขณะเดียวกัน สังคมก็อาจมีส่วนช่วยสร้างพื้นที่เหล่านี้ให้แก่ preteen ด้วยเช่นกัน งานชิ้นนี้จึงสนใจศึกษาการก่อตัวของวัฒนธรรมวัยแรกรุ่น และพยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพิเศษของพื้นที่และกิจกรรมทางวัฒนธรรมของวัยแรกรุ่น

กรอบความคิด ใช้แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมย่อยเป็นกรอบอธิบายการปฏิบัติทางวัฒนธรรม ความสนใจ ระบบความหมาย และประสบการณ์ชีวิตทั้งเชิงสังคมและเชิงวัตถุของวัยแรกรุ่นที่ตั้งใจจะแตกต่างจากกลุ่มทางสังคมอื่นๆ และอาศัยแนวคิดเรื่องพิธีกรรมและแนวคิดที่มองปฏิสัมพันธ์ทางสังคมว่าเป็นการแสดงเป็นกรอบกว้าง ๆ ในการอธิบายลักษณะพิเศษของพื้นที่อ้างอิงของวัยแรกรุ่น

พื้นที่วิจัย งานชิ้นนี้เลือกศึกษาปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมของวัยรุ่นกลุ่มย่อยเฉพาะบริเวณเซ็นเตอร์พ้อยท์ระหว่างสยามสแควร์ซอย 3 และ 4 ที่กลายเป็นพื้นที่อ้างอิงของวัยรุ่นในปัจจุบัน

ข้อค้นพบ ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่เซ็นเตอร์พ้อยท์มีลักษณะบางแง่มุมคล้ายกับการประกอบพิธีกรรมเปลี่ยนผ่านในสังคมดั้งเดิม สอดคล้องกับ preteen ที่กำลังเริ่มแยกจากความเป็นเด็กและอยู่ในกระบวนการเตรียมตัวเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น มีบางสัญลักษณ์เครื่องหมายคล้ายกับสัญลักษณ์ในพิธีกรรม แต่ด้วยความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ สิ่งที่เกิดขึ้น ณ ที่แห่งนี้จึงเป็นเพียงส่วนเล็วหนึ่งของพิธีกรรมประจำวันที่ตอกย้ำสถานะที่ไร้สถานะของ preteen เท่านั้น เซ็นเตอร์พ้อยท์จึงเป็นหนึ่งในพื้นที่ "เตรียมตัว" ที่สังคมสร้างขึ้นให้แก่ preteen ด้วยการจัดองค์ประกอบของพื้นที่ให้สัมพันธ์สอดคล้องกับลักษณะของ preteen เพื่อเปิดโอกาสให้เอกลักษณ์ของ preteen สามารถแสดงตัวและปรากฏสถานะอยู่ในสังคมชัดเจนขึ้น

คำหลักของการวิจัย เซ็นเตอร์พ้อยท์ สยามสแควร์ (The Center Point of Siam Square), วัยแรกรุ่น (Preteen), วัฒนธรรมวัยแรกรุ่น

กลุ่มวัฒนธรรมเมือง

27 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 15.55-16.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ ผศ.สุชีลา ดันชัยนันท์

มุขตลกในอินเทอร์เน็ต : การสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ปฐม หงษ์สุวรรณ

ประเด็นปัญหา บทความขึ้นนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย โดยอาศัยภาพสะท้อนจากมุขตลกในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อและนวัตกรรมสมัยใหม่ที่ใช้อย่างแพร่หลาย ในบทความขึ้นนี้ผู้วิจัยจะศึกษาเปรียบเทียบมุขตลกจากนิทานมุขตลกพื้นบ้านของไทย และมุขตลกจากอินเทอร์เน็ตในเว็บไซต์ www.jokes007.com ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อาศัยแนวคิดทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของมุขตลกต่อสังคมในอดีต และการดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน รวมทั้งลักษณะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ข้อค้นพบ จากการศึกษาพบว่า ลักษณะข้อมูลคติชนประเภทมุขตลกในอินเทอร์เน็ต ซึ่งเน้นความตลกขบขัน และเพื่อการผ่อนคลายทางอารมณ์ เป็นปัจจัยสำคัญในฐานะกลไกทางสังคมที่เป็นข้อมูลทางวัฒนธรรม ในด้านรูปแบบของมุขตลกในอินเทอร์เน็ตนั้น ได้มีพัฒนาการเป็นลำดับซึ่งเป็นผลมาจากความทันสมัยของสื่อเทคโนโลยี ส่วนองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับมุขตลกในอินเทอร์เน็ตพบว่า มีการสืบทอดและความเปลี่ยนแปลงทั้งในแง่ของโครงเรื่อง กลวิธีการนำเสนอ ตัวละคร ทั้งนี้จะเน้นข้อมูลมุขตลกที่มาจากต่างประเทศมากกว่าข้อมูลมุขตลกที่มาจากวัฒนธรรมพื้นบ้าน

เนื่องจากข้อมูลมุขตลกในอินเทอร์เน็ตนี้ มีสาระสำคัญอยู่ที่การผ่อนคลายความตึงเครียด ซึ่งเน้นความตลกขบขัน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือในการระบายความกดดันจากกฎเกณฑ์และระเบียบของสังคมไทย จึงอาจเป็นไปได้ว่ามุขตลกในอินเทอร์เน็ตจะสามารถพัฒนาและดำรงอยู่ต่อไปในสังคมไทยได้อีกยาวนาน

กลุ่มศิลปะกับตัวตน

27 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 15.15-15.45 น.

ผู้ดำเนินรายการ อ.สุริยา สมุทคุปติ

ตัวตนของคนได้ : ความหมายได้พิธีโนรา

อ.เธียรชัย อิศรเดช

บทความนี้พยายามที่จะอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง "ตัวตนคนได้" กับการแสดงออกใน "พิธีโนราโรงครู" โดยใช้การตีความหมายทางสัญลักษณ์ทั้งในส่วนของวัตถุสิ่งของและการกระทำ โดยใช้ฐานข้อมูลจากพิธีโนราบ้านบ่อแดงเมื่อตอนทำวิทยานิพนธ์เรื่อง "นัยทางสังคมของพิธีโนราโรงครู : กรณีศึกษานบ้านบ่อแดง" ซึ่งตอนนั้นยังไม่ได้วิเคราะห์ในส่วนนี้ให้ชัดเจน

คนได้มีบุคลิกภาพเฉพาะบางอย่างที่แตกต่างจากคนในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย บุคลิกภาพเช่นนั้นอาจหล่อหลอมมาจากปัจจัยนานัปการ พิธีโนราโรงครู อันเป็นพิธีเชื่อมโยงสายสัมพันธ์ของระบบเครือญาติอันเก่าแก่ที่ยังคงปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ สะท้อนภาพบางอย่างของบุคลิกภาพเฉพาะนั้น การผูกมัดโรงพิธี เชือกโยง ห่อเหมมรย การคลุมผ้าขาว และการสับหมากพลู พลิกสาด ดัดจาก ลักษณะดนตรีและพิธีกรรมสะท้อนบุคลิกภาพที่รักแรง กลียดแรง

พิธีกรรมนอกจากจะสะท้อนยังกำหนด วางกรอบ และกำชับให้ผู้คนในวัฒนธรรมโนรามีบุคลิกภาพตามบรรทัดฐาน เนื้อหาในนิทานสอนสั่งให้กตัญญูรู้คุณ ให้ยกย่องปัญญา ให้รักบูชาบรรพชน ให้รักเครือญาติและพวกพ้อง แต่ละช่วงในพิธีโนราโรงครูให้แบบแผนทางอารมณ์แก่คนในสังคม ว่าเมื่อใดให้โกรธ ให้อาวรณ์หรือให้สนุกสนาน ใครบ้างที่แสดงออกซึ่งความรู้สึกเหล่านั้นได้อย่างชอบธรรม พิธีกรรมแบ่งพื้นที่ให้คนต่างวัยได้เข้าร่วมประสบการณ์กับชุมชนอย่างทั่วถึง โลกทางจิตวิญญาณผูกรั้งผู้คนในวัฒนธรรมของตนได้อย่างแนบแน่น สื่อพื้นบ้านนี้ทำหน้าที่แบ่งสรรอำนาจทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนในลักษณะการแบ่งปัน บ้านที่เล่น คือบ้านที่มั่งมี จัดเลี้ยงข้าวปลาให้แก่คนทั้งชุมชน ส่งผลให้คนได้เฝ้าอดมั่งอวดมีและพยายามสร้างฐานะ

ปัจจุบันสังคมเปลี่ยน ชุมชนอ่อนแอ เศรษฐกิจตกต่ำ ศักดิ์ศรีคลี่คลาย ปัจจัยเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการทำพิธีในทุกด้าน หากแต่คนได้ยังคงมีบุคลิกลักษณะหลายอย่างตามสังคมประเพณีอยู่

กลุ่มศิลปะกับตัวตน

27 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 15.45-16.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ อ.สุรียา สมุทคุปดี

ขอ : การแสดง การต่อสู้ และการสร้างตัวตนของชาวบ้านเชียงใหม่

ผศ.เกรียงศักดิ์ เชษฐพัฒนวนิช

ประเด็นปัญหา ในสังคมเชียงใหม่ปัจจุบันยังปรากฏมรดกที่เก่าแก่ชนิดหนึ่งดำรงอยู่ นั่นคือการ ขอ มรดกชนชั้น ในด้านหนึ่งยังคงมีการแสดงอยู่โดยเฉพาะในเขตรอบนอกหรือตามชนบทในอำเภอต่างๆของเชียงใหม่ ส่วนในอีกด้านหนึ่งนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ปฏิสัมพันธ์กับโลกปัจจุบันในระดับต่างๆ ความเข้าใจเกี่ยวกับการขอเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งหากต้องการศึกษาถึง ความคิด จิตสำนึก และอุดมการณ์ของชาวบ้านเชียงใหม่ เนื่องเพราะการ ขอ เป็นมรดกตกทอดของจารีตดั้งเดิมซึ่งสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึง พื้นฐานแต่ดั้งเดิมของ ขอ ตามจารีตของชาวบ้านแต่ดั้งเดิม

กรอบความคิด ในที่นี้เป็นการศึกษาขอในแง่พิธีกรรมตามแบบที่นักมานุษยวิทยาดังเช่น Clifford Geertz ในการศึกษาเรื่อง Balinese Cockfight นั่นก็คือเป็นเรื่องของการตีความ (interpretation) ทางวัฒนธรรมข้ามวัฒนธรรมของผู้ศึกษา และในที่นี้จะพิจารณาว่าพิธีกรรมนั้นลึกลงไปก็คือการผลิตซ้ำทางโลกทัศน์ และการจัดระเบียบทางสังคม และสะท้อนถึงการสร้างตัวตนของคนในสังคม

พื้นที่วิจัย พื้นที่เมืองเชียงใหม่โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทรอบๆ ตัวเมืองเชียงใหม่

ข้อค้นพบ เป็นการค้นพบถึงการที่ชาวบ้านมีการสร้าง (Construction) ตัวตนของตนเองขึ้นมาเช่นกัน การสร้างนี้จะกระทำโดยการจัดประเภทคนอื่นแบบหนึ่งตามแบบชาวบ้านภายใต้วาทกรรมแบบพุทธเดียวกันกับชนชั้น

เฝ้า

คำหลักในการวิจัย พิธีกรรม /การต่อสู้/ ตัวตน

กลุ่มวัฒนธรรมบริโภค

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 10.15-10.45 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.นฤมล อรุโณทัย

“บุหรื : การเบียดขับสู่ภาวะต้องห้าม”

วิศิษฐ์ ศิลปสุวรรณชัย

ประเด็นปัญหา เป็นการศึกษาภาพความหมายของบุหรืที่เปลี่ยนแปลงไปในบริบทสังคมไทย โดยวิเคราะห์คำถามสำคัญ 2 ประการ คือ เงื่อนไขที่ทำให้ความหมายของบุหรืเปลี่ยนผ่านจากฐานะของพระเอกไปสู่ความเป็นผู้ร้าย และทำไมวัฒนธรรมบุหรืจึงยังดำรงอยู่ได้ท่ามกลางการเลิกและต้องห้ามทางสังคม

กรอบความคิด 1. Socio -Cultural Change 2. Symbolic 3. Identity

พื้นที่วิจัย : พื้นที่ทางความหมาย / สัญลักษณ์ ของวัฒนธรรมบุหรื ที่เปลี่ยนไปในแต่ละบริบท , วาทกรรมการสร้างความหมายให้กับบุหรื ระหว่างคนที่สูบบุหรื และคนที่ต่อต้านบุหรื

ข้อค้นพบ การเปลี่ยนผ่านความหมายของบุหรื เกิดจากวาทกรรมทางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเกิดกระแสความคิดเรื่องสุขภาพร่างกาย การให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจก สิทธิ ความเป็นส่วนตัว สาธารณะ ซึ่งเป็นอุดมการณ์ของชนชั้นกลางที่เติบโตขึ้นในสังคมไทย รากความคิดดังกล่าวถือเป็นวาทกรรมสำคัญที่ทำให้ความหมายของบุหรืเปลี่ยนแปลงไป เกิดการสร้างวิธีการ เงื่อนไข ปัจจัย การรณรงค์เผยแพร่ และกระบวนการต่างๆ จากหลากหลายด้าน ช่วยกันตีแท่งและผลักดันให้บุหรืตกสู่ความเป็นชายขอบของสังคมมากขึ้นทีละน้อย เกิดการสร้างทัศนคติเชิงลบต่อบุหรืให้ถูกยอมรับและเชื่องจากสังคม ขณะที่อีกด้านก็ได้นำเสนอภาพลักษณ์ใหม่ที่ดีในการไม่สูบบุหรื เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคนที่สูบบุหรืและไม่สูบบุหรืให้แบ่งแยกจากกันอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์คือ การโค่นล้มและกำจัดบุหรืให้หมดสิ้นไปจากสังคม

ในกระบวนการเบียดขับบุหรืสู่ภาวะต้องห้ามของสังคม บุหรืได้ถูกลดทอนความหมายและมีที่ทางในสังคมที่ลดลง บางความหมายในการสูบบุหรืหายไป บางความหมายจืดชืดอ่อนแรงไม่เหมาะสมกับสังคมสมัยใหม่ มีสัญลักษณ์อื่นเข้ามามีความหมายหลอมซ้อนแทนที่บุหรื ทำให้การสูบบุหรืถูกจำกัดบริเวณ(zoning) มากขึ้น ถูกตัดทอนพื้นที่และเวลาในการสูบ ถูกกำกับและลดกลุ่ม/วัยในการสูบมากขึ้น และทำให้สังคมควบคุมบุหรืเอาไว้อย่างเข้มข้น แต่ขณะเดียวกัน ความหมายบางด้านของบุหรืกลับยังคงอยู่ เนื่องจากสามารถรองรับกระบวนการบ่งชี้ identity บางอย่างให้กับผู้คนในสังคมปัจจุบันได้ บุหรืจึงปรับตัวยืดหยุ่นและสามารถแสดงความหมายของมันได้ในบริบทที่เฉพาะเจาะจงหรือเหมาะสมมากขึ้น ดังนั้นแทนที่บุหรืจะถูกทำลายจนสิ้นซาก มันกลับยังดำรงคงค้างอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างแน่นเหนียว แต่ก็ด้วยความหมายทางสังคมที่แตกต่าง และเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

คำหลักของการวิจัย : สัญลักษณ์, มายาคติ, อัตลักษณ์

กลุ่มวัฒนธรรมบริโภค

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 10.45-11.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.นฤมล อรุโณทัย

ร้านกาแฟ: ความหมายในวัฒนธรรมไทยยุคบริโภคนิยม

กรินทร์ รัตนเจริญขจร

ประเด็นปัญหา ร้านกาแฟเป็นพื้นที่สำคัญในสังคมไทยแต่ครั้งอดีต ร้านกาแฟมักตั้งอยู่ตามชุมชนโดยเป็นศูนย์การติดต่อสื่อสารภายในชุมชน ซึ่งผู้คนมักมานั่งดื่มกาแฟคุยกันยามเช้าเป็นประจำ จนกลายเป็นที่มาของคำว่า “สภากาแฟ” หากเมื่อไม่นานนี้มีร้านกาแฟอีกรูปแบบหนึ่งปรากฏตัวในสังคมไทยอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะร้านกาแฟ “สตาร์บัคส์” ซึ่งเป็นกรณีศึกษาของงานชิ้นนี้ สตาร์บัคส์สร้างเอกลักษณ์ และความหมายให้กับสินค้าได้อย่างน่าสนใจ โดยปรุงแต่งคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ให้กับกาแฟและร้านกาแฟผ่านกระบวนการโฆษณาประชาสัมพันธ์อย่างมากมาย ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เองที่มีความหมายซับซ้อน และสะท้อนวัฒนธรรมบริโภคในสังคมไทย รวมทั้งกระบวนการคิดเรื่องอัตลักษณ์ในระดับหนึ่ง

กรอบความคิด แนวคิดเรื่องการค้าปลีกเชิงสัญลักษณ์ พื้นที่ และอัตลักษณ์

พื้นที่วิจัย ร้านกาแฟสตาร์บัคส์ สาขาสีลม ในซอยคอนแวนต์ ถนนสีลม กรุงเทพฯ

ข้อค้นพบ ผู้ศึกษาพบว่า มนุษย์กับสินค้าในวัฒนธรรมบริโภคนิยม ถูกสร้างความหมายให้สัมพันธ์เชื่อมโยงกันได้ผ่านการใช้สื่อสัญลักษณ์ ภายใต้ค่านิยมที่เป็นกติการ่วมชุดหนึ่ง ทำให้ผู้บริโภคตระหนักรู้ถึงการที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมได้ ขณะเดียวกันปัจเจกก็สามารถปรุงแต่งความหมายหรืออัตลักษณ์เฉพาะของตนเองเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ ผ่านชุดความหมายต่างๆที่ผู้ผลิตสินค้าจัดเตรียมไว้ให้ได้เช่นกัน

คำหลักของการวิจัย ร้านกาแฟ บริโภคเชิงสัญลักษณ์ พื้นที่ อัตลักษณ์

กลุ่มชุมชนกับทรัพยากร

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 10.15-10.45 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ปรานี วงษ์เทศ

การเคลื่อนไหวของผู้หญิงในพื้นที่สาธารณะในการจัดการป่าชุมชนจังหวัดลำพูน

วิเศษ สุจินพรหม

ประเด็นปัญหา ที่ผ่านมา ผู้หญิงถูกกีดกันไม่ให้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนและถูกเบียดขับ (Marginalization) ไม่มีที่ยืนในสังคม พื้นที่ผู้หญิงจึงอยู่แค่บริเวณภายในบ้าน (Domestic Sphere) จากการประกาศเป็นพื้นที่อนุรักษ์ของรัฐได้ผนวกเอาพื้นที่ป่าชุมชนที่ชาวบ้านรักษาอยู่มาเป็นวนอุทยาน ทำให้ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวคัดค้าน จนส่งผลกระทบต่อให้กรมป่าไม้ประกาศถอนวนอุทยานในที่สุด จากการเคลื่อนไหวของผู้หญิงในครั้งนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ขึ้น ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวนอกบริเวณในบ้าน จึงมีคำถามในการศึกษาว่า มีเงื่อนไขอะไรทำให้ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวการจัดการ ป่าชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะ และผู้หญิงได้กำหนดพื้นที่ในการควบคุมและเข้าถึงป่า ชุมชนอย่างไร

กรอบความคิด การศึกษครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้กรอบคิดการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะของผู้หญิง ซึ่งให้ความสำคัญกับการช่วงชิงพื้นที่ระหว่างหญิง - ชาย ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ความรู้ในป่าชุมชน การใช้สิทธิตามประเพณีความเชื่อของชาวบ้านมาควบคุมและใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน และการเคลื่อนไหวเชิงนโยบาย โดยออกพระราชบัญญัติป่าชุมชนที่รองรับสิทธิของชุมชนในการจัดการป่าอย่างยั่งยืน

พื้นที่วิจัย หมู่บ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ข้อค้นพบ จากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขที่ทำให้ผู้หญิงออกมาเคลื่อนไหวในป่าชุมชนนั้น เกิดจากการขยายเขตอนุรักษ์ของรัฐ ซึ่งไปปิดกั้นผู้หญิงไม่สามารถเก็บของป่าเพื่อใช้ในการชีวิตประจำวัน ซึ่งไปกระทบต่อพื้นที่ภายในบ้านของผู้หญิง เพราะผู้หญิงต้องรับผิดชอบต่อความอยู่รอดของครอบครัว ดังนั้นจึงมีเหตุผลให้ผู้หญิงออกมาคัดค้านการขยายเขตอนุรักษ์และเสนอจะขอรักษาป่าในรูปแบบป่าชุมชนต่อไป นอกจากนั้น ผู้หญิงยังใช้สิทธิทางประเพณีในการควบคุมตรวจสอบพฤติกรรมกรรมการจัดการป่าของผู้ชาย ซึ่งสิทธิประเพณีนี้วางอยู่บนพื้นฐานความเชื่อ เช่น ผีอารักษ์ ชิด เป็นต้น สิทธิตามประเพณีนี้เป็นอำนาจที่อยู่นอกระบบ (Informal relation of power) และมีอยู่ในชุมชนชนบทที่ยังมีการสืบทอดต่อกันเป็นเวลานาน การที่ผู้หญิงเข้าร่วมเคลื่อนไหวทางนโยบายป่าชุมชนนอกชุมชนในรูปแบบของเครือข่ายป่าชุมชน ทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับและมีพื้นที่ของตนเองในสังคม แสดงถึงการเคลื่อนย้ายพื้นที่ไปมาไม่ตายตัว (Shifting the space) ของผู้หญิง โดยไม่แบ่งพื้นที่หญิง - ชายแบบตายตัวตามแนวคิดจากตะวันตก

คำถามหลักของการวิจัย women movement , community forestry management

กลุ่มชุมชนกับทรัพยากร

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 10.45-11.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ปรานี วงษ์เทศ

ความสืบเนื่องและเปลี่ยนแปลงของการเผาถ่านโก่งกาง

ที่หมู่บ้านยี่สารแบบเศรษฐกิจยั่งยืน

อภิญญา ตันทวีวงศ์

ประเด็นปัญหา จากการที่ป่าชายเลนเป็นพื้นที่สำคัญที่รักษาสมดุลทางนิเวศวิทยา อีกทั้งวัฒนธรรมของมนุษย์ในป่าชายเลนได้สะท้อนศักยภาพการปรับตัวของมนุษย์ท่ามกลางสภาพแวดล้อมอันจำกัดออกมาชัดเจน ประกอบกับกระแสความตระหนักต่อความสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับสากล ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงและความสืบเนื่องในวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนในป่าชายเลนที่มีการจัดการแบบยั่งยืน จึงช่วยสนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อการจัดการทรัพยากรป่าชายเลนในทิศทางที่ยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของประเทศไทย

กรอบความคิด 1) เศรษฐกิจแบบยั่งยืน 2) การศึกษามานุษยวิทยาเศรษฐกิจ 3) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม 4) เศรษฐศาสตร์นิเวศ

พื้นที่วิจัย บ้านยี่สาร หมู่ 1 ตำบลยี่สาร อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ข้อค้นพบ ความเปลี่ยนแปลง และสืบเนื่องของระบบเศรษฐกิจแบบยั่งยืนเป็นผลจากปัจจัยทั้งจากภายนอกและปัจจัยภายในชุมชน โดยมีการปรับตัวไปตามอิทธิพลจากการปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกตลอดเวลา ปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดความสืบเนื่องได้แก่ การเข้ามาสืบทอดกิจการของผู้หญิง, ค่านิยมที่เห็นว่าการทำเป็นอาชีพไม่ยั่งยืน และให้ผลเชิงลบ ฯลฯ โดยค่านิยมเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่สมาชิกสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจ , การที่ผู้ประกอบการสืบทอดอุดมการณ์และทักษะสู่สมาชิก

คำหลักของการวิจัย เศรษฐกิจแบบยั่งยืน หมายถึงการดำเนินวิถีการผลิตสินค้าและบริการโดยมีการบริหารจัดการกิจการและจัดการทรัพยากรท้องถิ่นที่แสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญตามที่ได้ประมวลจากแนวคิดของอีเอฟ ชูเมกเกอร์ และ สังคิต พิริยะรังสรรค์ เสนอไว้ กล่าวคือเป็นการผลิตที่ 1) มีความสามารถในการควบคุมตนเองระดับหนึ่ง 2) มีความสอดคล้องและส่งเสริมปัจจัยดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน 3) ดำเนินการบนหลักของความประหยัดอย่างรอบด้าน 4) การบริหารจัดการ ดำเนินงาน อาศัยโครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งอย่างสำคัญ จนเกิดเป็นบูรณาการกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมอย่างเป็นหนึ่งเดียว 5) ผลที่เกิดจากการดำเนินวิถีการผลิตย้อนกลับมาสร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน

กลุ่มพลังอำนาจและพิธีกรรม

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 10.15-10.45 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.ศิริพร ณ กลาง

เจ้าแม่เกะจิก : ความเชื่อในชุมชนประมง

ปรารธนา จันทรพันธุ์

ประเด็นปัญหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของความเชื่อเจ้าแม่เกะจิกที่มีต่อปัจเจกบุคคล และการรวมตัวทางสังคมระหว่างชาวจีนและชาวไทย ในชุมชนประมงขนาดเล็กที่การทำมาหากินยังต้องพึ่งพิงธรรมชาติอยู่มาก และมีข้อจำกัดในด้านเทคโนโลยีการจับสัตว์น้ำ รวมทั้งพิจารณาความเกี่ยวข้องระหว่างพัฒนาการทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสภาพแวดล้อม และบทบาทของความเชื่อดังกล่าว

กรอบความคิด

1. ทฤษฎีหน้าที่นิยม ของ Bronisla Malinowski เพื่อวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของความเชื่อ และการประกอบพิธีกรรมในชุมชนประมง ว่ามีอิทธิพลอย่างไรต่อการดำเนินชีวิตและความคิดของชาวบ้าน
2. แนวคิด ของ Julian Steward เพื่อใช้วิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งเกิดจากอิทธิพลของตัวกำหนดด้านสภาพแวดล้อม และมีความสัมพันธ์กับตัวกำหนดทางเศรษฐกิจ

พื้นที่วิจัย บ้านเกะจิก หมู่ 1 ต.บางชัน อ.ขลุง จ.จันทบุรี

ข้อค้นพบ ระบบความเชื่อในเจ้าแม่มีความเชื่อมโยงกับชาวจีนกลุ่มใหญ่และชาวไทยที่มาจากหลายแห่ง ที่ต่างก็มีการปรับตัวเมื่ออยู่ร่วมกันเพื่อความเป็นปึกแผ่นของชุมชน เจ้าแม่ทำหน้าที่เป็นทั้งเจ้าที่ประจำเกาะ และเทพธิดาผู้ดูแลชาวประมง พัฒนาการของความเชื่อเจ้าแม่เกะจิก สอดรับกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจ เมื่อระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวก็จะเป็นช่วงที่ความเชื่อในเจ้าแม่ถูกนำเสนอออกไปสู่ชุมชนอื่นว่าเป็นผู้ผลักดันให้เศรษฐกิจของชุมชนเจริญก้าวหน้า นำไปสู่การพัฒนารูปแบบการสร้างพิธีกรรมขึ้นมาเพื่อแสดงความขอบคุณต่อเจ้าแม่ นอกจากนี้ลักษณะของพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลง ยังมีความเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ซึ่งเป็นตัวกำหนดอันสำคัญต่อบทบาท และหน้าที่ของเจ้าแม่เกะจิกที่มีต่อผู้คนบนเกาะ

คำหลักของการวิจัย

เจ้าแม่ : ระบบความเชื่อเกี่ยวกับผีผู้หญิง หรือเทพธิดาที่คอยดูแลชาวบ้าน

ชุมชนประมง : การอยู่ร่วมกันของคนกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพตกจับสัตว์น้ำ รวมถึงการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณชายฝั่ง

กลุ่มพลังอำนาจและพิธีกรรม

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 10.45-11.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.ศิวพร ณ ถลาง

ตำนานคุณปู่ศรีราชา ภาพสะท้อนบูรณาการทางสังคมวัฒนธรรมที่บ้านยี่สาร วลัยลักษณ์ ทรงศิริ

ตำนานคุณปู่ศรีราชาไม่ใช่เรื่องเล่าปรัมปราที่ตายแล้ว แต่ยังคงความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในชุมชนยี่สารมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งเนื้อหาในตำนานกล่าวถึงวีรบุรุษและการเกิดขึ้นของชุมชนอันเป็นการแสดงออกถึงตัวตนและรากเหง้าของชาวยี่สาร นับเป็นสำนึกร่วมของผู้คนในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นบูรณาการและการผสมกลมกลืนทางสังคมวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชนนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ดังนั้น จึงทำการศึกษาถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนจากตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับคุณปู่ศรีราชา ซึ่งได้มองไปที่พัฒนาการของชุมชนยี่สารว่าเป็นอย่างไร วิธีการนี้จะอธิบายการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ และเครื่องมือในการศึกษาที่ใช้ คือ ตำนานและประเพณีพิธีกรรม จากการศึกษาพบว่า

1. ชุมชนยี่สารผ่านการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นชุมชนของการเป็นคนกลางแลกเปลี่ยนสินค้าขายทะเลมาเป็นสังคมแบบ peasant society ที่ทำกินด้วยการเลี้ยงกุ้ง ปลูกสวนป่าโกงกางและผลิตถ่านจากไม้โกงกางในปัจจุบัน

2. การอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ทุรกันดารและขาดแคลนเช่นนี้ต้องอาศัยเครื่องมือทางความเชื่อที่สำคัญ คือ คุณปู่ศรีราชา ผ่าน ตำนานและพิธีกรรม เป็นความเชื่อและศรัทธาที่ยิ่งใหญ่พอจะทำให้เป็นกำลังใจให้ผู้คนสามารถปรับตัวอยู่ได้ กระบวนการปรับเปลี่ยนคุณปู่จากจีนเรือแตกเป็นคุณปู่ศรีราชาและเนื้อหาในตำนาน สามารถให้ภาพที่ชัดเจนของกลุ่มคนจีนที่เข้ามาสู่แผ่นดินสยามชายฝั่งตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๑๙ อันเป็นรูปแบบที่คล้ายคลึงกันทั่วไปในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และเห็นภาพกระบวนการปรับให้เป็นท้องถิ่น (localization) ของผู้คนและวัฒนธรรมในภูมิภาคนี้

3. ปัจจุบันเป็นที่ชัดเจนว่าทั้งตำนานและพิธีกรรมมีบทบาทในการสร้างบูรณาการทางสังคมและวัฒนธรรม และตำนานคุณปู่ศรีราชายังคงมีบทบาทความศักดิ์สิทธิ์ที่สะท้อนให้เห็นจากงานพิธีกรรม อย่างไรก็ตาม ยังได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งด้วยจากการปรับเปลี่ยนความเชื่อและพิธีกรรมที่ผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพุทธศาสนา เป็นผลมาจากการรับความทันสมัยจากการเปิดโลกทัศน์ติดต่อกับภายนอกมากขึ้น

4. ตำนาน พิธีกรรม และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชุมชนยี่สาร ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านการจัดพิธีภัณฑ์ท้องถิ่น การจัดท่องเที่ยวในชุมชน การนำชมจากคนภายนอกที่พูดซ้ำแล้วซ้ำเล่าและงานเทศกาลและพิธีกรรมในชุมชน เป็นผลส่วนหนึ่งจากการหาคำตอบว่าตนเองคือใครและมีที่มาอย่างไร

กลุ่มการแพทย์พื้นบ้าน

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 13.30-14.00 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.ชยันต์ วรรณะภุติ

สุขภาพผู้หญิง : คุณค่า ความหมาย บนวิถีแห่งการเปลี่ยนแปลง

วรรณภา อารุสมบุญ

ประเด็นปัญหา ท่ามกลางสังคมที่แปรเปลี่ยนไปอย่างรุนแรงในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งมีผลต่อระบบความคิดความเชื่อในเรื่องสุขภาพของคนในสังคมด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่หลายของระบบการแพทย์สมัยใหม่หรือการแพทย์ตะวันตกที่กลายเป็นการแพทย์กระแสหลักของสังคมขณะนี้ ได้ทำให้ระบบการแพทย์พื้นบ้านของไทยที่เคยเป็นที่พึ่งพิงของชุมชนถูกลดบทบาทและลดทอนความสำคัญลงไปเรื่อย ๆ

แม้แต่สุขภาพของผู้หญิงไทยซึ่งมีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งกับวัฒนธรรม ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติต่างๆ ที่สืบทอดกันมาหลายชั่วคน อาทิเช่น การคลอด การอยู่ไฟ การชะล้าง ฯลฯ ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงที่วุ่นวาย และมีแนวโน้มว่าสุขภาพผู้หญิงที่เคยเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของสามี ครอบครัว และชุมชน กำลังก้าวพ้นไปสู่ความรับผิดชอบส่วนบุคคลและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมทั้งโปรแกรมสุขภาพแบบสำเร็จรูปต่างๆ ที่สามารถซื้อหาด้วยเงิน นั่นหมายความว่าสุขภาพผู้หญิงกำลังถูกตีความและให้ความหมายใหม่ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

การศึกษานี้จึงเป็นความพยายามในการรวบรวมประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับสุขภาพผู้หญิง เพื่อชี้ให้เห็นถึงกระบวนการทัศน์ทางสุขภาพที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป โดยใช้แนวคิดทางมานุษยวิทยามาอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงที่วุ่นวาย รวมทั้งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในระบบสุขภาพ โดยคาดหวังว่าสังคมจะมีทัศนะและท่าทีที่เหมาะสมในการดูแลสุขภาพ และไม่ตกเป็นเครื่องมือของสุขภาพเชิงพาณิชย์จากการพบทวนเอกสารพบว่า ในระบบการแพทย์พื้นบ้านของไทยสุขภาพผู้หญิงถือเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งทีเดียว แต่มิได้มีการแยกชัดเป็นสุขภาพผู้หญิงใดๆ โดยรวมๆ กันอยู่ในองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพและการดูแลสุขภาพเจ็บป่วยทั่วไป

สุขภาพผู้หญิงอาจถูกกล่าวถึงมากในช่วงที่เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอด และการปฏิบัติตัวหลังคลอด แต่ก็ยังเป็นสุขภาพในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตตามธรรมชาติ สุขภาพผู้หญิงในฐานะที่เป็นเงื่อนไขความเจ็บป่วยเริ่มถูกให้ความสำคัญมากขึ้นในระยะหลัง โดยเฉพาะภายหลังการเข้ามาของระบบการแพทย์สมัยใหม่ที่กลายเป็นการแพทย์กระแสหลักในขณะนี้ ซึ่งเป็นกระบวนการทัศน์อีกชุดหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ในตะวันตก ทำให้สุขภาพผู้หญิงซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของระบบวัฒนธรรมค่อยๆ ถูกตีความและให้ความหมายใหม่ กลายเป็นความรู้อีกชุดหนึ่งที่มีแนวโน้มว่าจะตอบสนองกับระบบบริการสุขภาพสมัยใหม่มากกว่าจะสนใจสุขภาพแบบองค์รวมตามกระบวนการทัศน์แบบเดิม เช่น การใช้ฮอร์โมนของสตรีวัยหมดประจำเดือน การผ่าตัดคลอด การเสริมความงาม เป็นต้น

คำหลักของการวิจัย สุขภาพผู้หญิง

กลุ่มการแพทย์พื้นบ้าน

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 14.00-14.30 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.ชยันต์ วรรณะภูติ

ระบบการแพทย์พื้นบ้านของสังคมไทย

รุจินา อรรถสิทธิ์

บทความนี้แสดงให้เห็น ความหลากหลายของระบบการแพทย์พื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ในประเทศไทย ที่เกิดขึ้นและปรับตัวให้สามารถดำรงบทบาทหน้าที่การเยียวยารักษาความเจ็บไข้ของสมาชิกในสังคม ที่มีความแตกต่างไปตามสังคมวัฒนธรรมตนเอง ซึ่งอาจจำแนกตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ หรือแบ่งตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มุ่งเน้นให้เข้าใจแนวคิด ความเชื่อ และแบบแผนการปฏิบัติตลอดจนบทบาทด้านสังคมและจิตวิญญาณ ที่สะท้อนภูมิปัญญา และระบบคุณค่าที่มีความหมายต่อการเผชิญปัญหา และสามารถสร้างสรรค์ความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติกับสิ่งแวดล้อมอย่างลงตัว

กลุ่มคนขายขอบ

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 13.30-13.50 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.สุริชัย หวันแก้ว

คนเก็บของเก่า : กลไกการนำขยะเข้าสู่ระบบการผลิตใหม่และการหมุนเวียนใช้ใหม่

บุญธวัช บุญเชื้อ

ประเด็นปัญหา การเปลี่ยนแปลงหลายอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะการเกิดและขยายตัวของสลัมในเมืองใหญ่เช่นจังหวัดขอนแก่น ทำให้เกิดอาชีพที่เรียกว่า เก็บขยะ คู้ขยะ หรือ เก็บของเก่า คนเก็บของเก่าที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ซึ่งตระเวนเก็บของเก่าจากถังขยะตามที่สาธารณะเป็นหลัก เป็นคนชุมชนชายขอบของสังคมเมือง ต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังคมโดยทั่วไปเห็นว่าน่ารังเกียจ ท่ามกลางสายตาและความรู้สึกนึกคิดของคนอื่นๆในสังคม คนเก็บของเก่าเหล่านี้มีความรู้สึกร้อยอย่างไรต่อตนเองในการเผชิญหน้ากับคนอื่นๆในสังคมที่มีความคิดต่อขยะหรือของเก่าแตกต่างกัน และคนเก็บของเก่ามีกระบวนการเก็บของเก่าอย่างไร

กรอบความคิด คือ แนวคิดเรื่องการแบ่งช่วงชั้นทางสังคม แนวคิดเรื่องระบบทรัพยากร แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์ แนวคิดเรื่องเครือข่ายทางสังคม แนวคิดเรื่องบทบาทหญิงชาย และทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์

พื้นที่วิจัย ชุมชนแออัดริมทางรถไฟ 3 ชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

ข้อค้นพบ คนเก็บของเก่าสร้างภาพสะท้อนตัวตนเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือภาพสะท้อนตัวตนผ่านคนในชุมชน และลักษณะที่สองคือภาพสะท้อนตัวตนผ่านคนนอกชุมชน กลุ่มคนเก็บของเก่ามองตนเองโดยการแบ่งช่วงชั้นที่มีระดับสูงต่ำผ่านการใช้นายพานหะ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ วิธีการเก็บหา และประเภทของของเก่า คนเก็บของเก่าที่ใช้รถเครื่องและรถจักรยานยนต์พ่วง มีเงินรับซื้อและใช้วิธีรับซื้อ มีภาพสะท้อนตัวตนในแง่ที่ดีมีความเป็นอาชีพสูง ส่วนคนเก็บของเก่าที่ใช้รถสามล้อถีบและรถเข็น ไม่มีเงินรับซื้อจะมีภาพสะท้อนตัวตนในระดับต่ำ มีความรู้สึกอับอาย แต่มีความพอใจที่ไม่ได้เป็นภาระ กับใครและไม่ต้องพึ่งพาใคร

นอกจากการแบ่งช่วงชั้นที่มีระดับสูงต่ำแล้ว ยังมีการแบ่งกลุ่มโดยสิ่งที่ผลักดันเข้าสู่อาชีพ คนเก็บของเก่าต้องพึ่งพาคนกลุ่มอื่น ทั้งในและนอกชุมชนโดยเป็นการแลกเปลี่ยนที่มีระดับสูงต่ำ เนื่องจากสถานการณ์ทางสังคมที่ต่ำกว่า และพึ่งพาร้านรับซื้อของเก่าในฐานะคู่ค้าที่ไม่สามารถต่อรองได้

คำหลักของการวิจัย ขยะ ของเก่า คนเก็บของเก่า คนเก็บขยะ คนคู้ขยะ ชุมชนแออัด ภาพสะท้อนตัวตน การแบ่งช่วงชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ อาชีพรับซื้อของเก่า ร้านรับซื้อของเก่า กระบวนการเก็บคัดแยกขยะระบบอุปถัมภ์ การแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกัน เครือข่ายทางสังคม

กลุ่มคนชายขอบ

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 13.50-14.10 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว

ชุมชนออนไลน์กับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อผู้หญิงชื่อแก้ว

มาลี สิทธิเกรียงไกร

ประเด็นปัญหา ผู้เขียนได้พบแก้วโดยบังเอิญในชุมชนออนไลน์ แก้วได้ใช้พื้นที่นี้เปิดเผยสถานภาพการเป็นผู้ติดเชื้อเอช.ไอ.วี. ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจและการยอมรับที่แก้วได้รับจากสมาชิกชุมชนออนไลน์ ที่เรียกว่า "ชาวสวนลุม" นั้น ทำให้แก้วได้มี "ตัวตนใหม่" ขณะเดียวกันพื้นที่บนอินเทอร์เน็ตนี้ ได้มีความหมายใหม่ คือเป็นชุมชนเสมือน(virtual community)ที่มีการแบ่งปันความรู้สึก และความเอื้ออาทร และการเรียนรู้ร่วมกันอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของบทความนี้เป็นการศึกษาพื้นที่พิเศษ(heterotopia)กับการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของผู้ติดเชื้อ แก้วและสมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันสร้างให้พื้นที่นี้มีความหมายใหม่อย่างไร และพื้นที่ใหม่นี้มีความหมายอย่างไรต่อพวกเขา มีการพัฒนาความสัมพันธ์กันอย่างไร ความสัมพันธ์นี้ดำรงอยู่เฉพาะบนพื้นที่อินเทอร์เน็ตหรืออยู่ในพื้นที่ปกติด้วย

กรอบความคิด พื้นที่และการสร้างอัตลักษณ์ (space and identity)

พื้นที่วิจัย ใต้สวนลุมพินี เว็บไซต์พันธุพิศดอทคอม

ข้อค้นพบ พื้นที่บนอินเทอร์เน็ตได้ถูกสร้างให้เป็นชุมชนเสมือนจริง(virtual community) "แก้ว"ซึ่งเป็นผู้หญิงคนหนึ่งที่มีการศึกษา มาจากครอบครัวชนชั้นกลางและเป็นผู้ติดเชื้อได้ใช้พื้นที่เสมือนจริงนี้สร้างความสัมพันธ์กับผู้คนที่เธอไม่รู้จักมาก่อน เธอได้รับความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และยอมรับสถานะการเป็นผู้ติดเชื้อจากชุมชนเสมือนจริงนี้ พื้นที่เสมือนจริงนี้ จึงมิได้มีความหมายเพียงแค่การเล่าเรื่องความทุกข์ทรมานจากการเป็นผู้ติดเชื้อเท่านั้น แต่ "แก้ว"ได้ใช้พื้นที่นี้สร้าง"อัตลักษณ์ใหม่"โดยได้หยิบยืม"อัตลักษณ์เดิม"บางส่วนมาใช้ เจกเซนเดียวกับชาวสวนลุมฯซึ่งมีการเลือกใช้อัตลักษณ์เดิมบางส่วนเพื่อมาร่วมสร้าง"ความเป็นชุมชนใหม่"กับแก้ว นอกจากนี้ความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นใหม่ก็ได้รับการพัฒนาไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่จริง

คำหลักของการวิจัย ชุมชนออนไลน์(electronic community/cyber space), อัตลักษณ์(identity), พื้นที่กับการสร้างอัตลักษณ์ของผู้ติดเชื้อ(space and identity construction of AIDS patient)

กลุ่มคนชายขอบ

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 14.10-14.30 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว

อัตลักษณ์และกระบวนการต่อสู้เพื่อชีวิตของผู้ติดเชื้อ HIV

พิศิษฐ์ ฤทธาโรคม์

ประเด็นปัญหา ในปัจจุบันแม้ภาพของสังคมโดยรวมจะเกิดการยอมรับผู้ติดเชื้อ HIV และเปิดพื้นที่ทางสังคมให้กับผู้ติดเชื้อได้แสดงตัวตนออกมามากขึ้น ในรูปแบบการรวมตัวกันเป็นกลุ่มและชมรมผู้ติดเชื้อเพื่อต่อรองกับสังคมและร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยกันสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันในสังคม แต่นั่นก็เป็นเพียงการเปิดพื้นที่ใหม่หรือเป็นการสร้างพื้นที่ขึ้นมาใหม่ในสังคมใหญ่ แต่สำหรับพื้นที่เดิมซึ่งก็คือชุมชนหรือหมู่บ้านที่ผู้ติดเชื้ออยู่อาศัยนั้น ยังไม่ค่อยได้มีการศึกษากันมากนักว่า ผู้ติดเชื้อมีความรู้สึกต่อการมองตนเองและการใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนเป็นอย่างไร บุคคลเหล่านี้มีวิถีชีวิตและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกับชุมชนและสังคมในลักษณะใด ขณะเดียวกันชุมชนเองมองผู้ติดเชื้อและมีปฏิสัมพันธ์ (interaction) ในการอยู่ร่วมกับผู้ติดเชื้ออย่างไร

กรอบความคิด “แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์” Peter Burke(1980) กล่าวถึง แนวคิดอัตลักษณ์ว่าถูกใช้เพื่ออธิบายแนวทางที่บุคคลปรารถนาจะนิยามตัวเอง ความปรารถนานี้เกิดขึ้นมาจากความรู้สึกและความคิด อัตลักษณ์จึงเป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตัวตนและแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรม ซึ่งเกิดขึ้นโดยผ่านการปฏิสัมพันธ์(interaction) ระหว่างบุคคล การเชื่อมโยงตัวตนกับโลกที่เขาอยู่จึงทำให้บุคคลรู้ว่า“ฉันเป็นใคร” การก่อตัวของอัตลักษณ์นั้น จึงเกิดขึ้นจากเจมของตัวเราเองอย่างไรและคนอื่นมองเราอย่างไร คำตอบที่บุคคลนิยามตัวเองว่า“คือใคร” จึงเป็นรูปแบบของอัตลักษณ์ส่วนบุคคล (personal identity) ส่วนคำตอบจากสาธารณชนคือภาพพจน์ที่คนอื่น ๆ มีต่อบุคคลหนึ่งเรียกว่า

อัตลักษณ์ทางสังคม(social identity) ของบุคคลนั้นซึ่งได้มาจากการมองของคนอื่น ๆ(Rubington and Weinberg ,1978 : 289) และสำหรับผู้วิจัย Burke อธิบายว่ามักจะหันเหความต้องการนิยามตนเองไปสู่ความตั้งใจ เป้าหมายและการกระทำ เพื่อจูงใจให้ตระหนักถึงอัตลักษณ์อนาคตแม้ว่าบางครั้งได้ถูกบังคับให้ยอมรับอัตลักษณ์ปัจจุบันของตน ในขณะที่พวกเขาได้แอบสร้าง identity goals เอาไว้ ซึ่งก็คือ อัตลักษณ์ที่บุคคลต้องการ ปรารถนา คาดหวัง หรือวางแผนเพื่อที่จะให้เกิดขึ้นกับตน (Charmaz :1987)

พื้นที่วิจัย หมู่บ้านในตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ข้อค้นพบ ยังอยู่ในระหว่างการศึกษา

คำหลักของการวิจัย ผู้ติดเชื้อ HIV หมายถึง บุคคลที่ได้รับเชื้อ HIV อยู่ในร่างกายและได้รับการยืนยันทางการแพทย์ด้วยผลการตรวจเลือดเป็นบวก

กลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศ

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 13.30-13.50 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร. นลินี ตันธนิตย์

การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทและความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชาย

ดร. บัณฑิต พรหมพักพิง

ประเด็นปัญหา สังคมไทยกำลังตกอยู่ภายใต้การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในช่วงเกือบห้าทศวรรษที่ผ่านมา การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างหญิงและชายด้วย งานการศึกษาด้านนี้ที่ผ่านมา มักจะมองประเด็นปัญหาจำกัดอยู่กับเรื่องจำเพาะ เช่น เรื่องโสเภณี หรือเรื่องการผลิตซ้ำของผู้หญิง เป็นต้น ในขณะที่เดียวกัน การศึกษามักจะใช้แนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างหญิงและชายในลักษณะที่เป็นชั่วคราวกันข้าม ประเด็นในการศึกษาวิจัยจึงมักจะมองในแง่ของ "ความเท่าเทียม" โดยยืนอยู่บนบรรทัดฐานทางด้านแนวคิดทฤษฎี มากกว่าการมองความเท่าเทียมหรือความสัมพันธ์ทางสังคม ภายใต้บริบทของสถาบันทางสังคมนั้น ๆ

กรอบแนวคิด การศึกษาได้ใช้แนวคิดที่เรียกว่า Resource Profiles Approach ซึ่งพัฒนาขึ้นมาโดย Center for Development Studies ที่มหาวิทยาลัย Bath มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา แนวคิดนี้มองว่า ครัวเรือนถือครอง "ทรัพยากร" จำนวนหนึ่งซึ่งสามารถใช้เพื่อบรรลุถึงความอยู่ดีกินดีของสมาชิก แต่ทรัพยากรในนี้มีรูปแบบที่กว้างกว่าแนวคิดในทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นเกี่ยวกับปัจจัยการผลิตของครัวเรือน โดยทรัพยากรอาจจะมีทั้งที่เป็นวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ การใช้ทรัพยากรของครัวเรือนจะภายใต้กรอบของสถาบันหลักสามสถาบัน ซึ่งได้แก่ สถาบันชุมชน สถาบันรัฐและสถาบันตลาด อย่างไรก็ตาม กรอบสถาบันเป็นเพียงวงขอบกว้าง ๆ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันเกิดจากการ "เจรจา" ระหว่างฝ่ายที่เข้าร่วมในความสัมพันธ์นั้น ๆ ด้วย

คำหลักของการวิจัย การเปลี่ยนแปลงของสังคมชนบทอีสาน, ความสัมพันธ์หญิงชาย

กลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศ

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 13.50-14.10 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.ณลินี ตันธุนิตย์

นักเรียน นักศึกษา เงินตรา กับการค้าประเวณี

สุภา วิตถาภรณ์

ประเด็นปัญหา การค้าประเวณีเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านาน จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2503 ได้มีการออก “พระราชบัญญัติปรามการค้าประเวณี พ.ศ.2503” ซึ่งเป็นผลทำให้การค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และมีบทลงโทษทั้งโสเภณี และผู้จัดหาโสเภณีหรือได้ประโยชน์จากการเอาเปรียบโสเภณี การค้าประเวณีในปัจจุบันได้เปลี่ยนรูปแบบเนื่องจากการปราบปรามของรัฐ และสถานการณ์โรคเอดส์ จึงทำให้ผู้ใช้บริการหญิงโสเภณีมีความต้องการโสเภณีที่มีอายุน้อยลงเรื่อย เพราะมีความเชื่อว่ามีความเสี่ยงต่อการรับเชื้อเอดส์น้อยกว่าหญิงโสเภณีตามสำนัก ประกอบกับผู้หญิงที่เข้าไปอยู่ในธุรกิจทางเพศต้องการยกระดับทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีขึ้น ธุรกิจทางเพศจึงเป็นธุรกิจที่มีเครือข่ายเติบโตมากในสังคมไทย

กรอบแนวคิด คือ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้หญิง แนวคิดเรื่องโสเภณีและการเข้าสู่การค้าประเวณี และแนวคิดเรื่องพฤติกรรมทางเพศ

พื้นที่วิจัย คือเขตอำเภอเมืองของจังหวัดหนึ่งในภาคอีสาน และได้ศึกษาวิจัยใน 3 กลุ่ม คือ นักเรียนระดับมัธยม นักศึกษาระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษา โดยใช้วิธีการ nominative technique คือการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับนายหน้าค้าประเวณีเด็ก หรือเด็กขายบริการทางเพศที่รู้จัก และให้แนะนำเด็กขายบริการทางเพศต่อ ๆ กันไป

ข้อค้นพบ ผลการศึกษานี้เป็นการนำเสนอว่า วิธีการชักจูงหรือล่อลวงนักเรียนนักศึกษาเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณีมีหลากหลายวิธี โดยนายหน้าส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนนักศึกษา หรือผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนนักศึกษาเป็นผู้ชักจูง นักเรียนนักศึกษาที่ขายบริการทางเพศทุกคนเริ่มขายบริการโดยผ่านนายหน้า หลังจากนั้นบางคนเรียนรู้วิธีการติดต่อกับผู้ซื้อบริการทางเพศด้วยตนเองก็จะหาแขกแบบอิสระ และบางคนก็พัฒนาตนเองมาเป็นนายหน้าจัดหาเพื่อนนักเรียนนักศึกษาเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณีในที่สุด การค้าประเวณีของนักเรียนนักศึกษานั้นมีเครือข่ายทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ความยากจนไม่ใช่ประเด็นหลักที่ผลักดันให้นักเรียนนักศึกษาเข้าสู่กระบวนการค้าประเวณี แต่ค่านิยมในการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยมีส่วนสำคัญในการชักนำให้เข้ามาเป็นผู้เกี่ยวข้องในธุรกิจทางเพศ อย่างไรก็ตาม นักเรียนนักศึกษาเหล่านี้ปฏิเสธบทบาทของตนเองในกระบวนการค้าประเวณี ทั้งในบทบาทของผู้ขายบริการทางเพศ และนายหน้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กระแสทุนนิยมและภาวะความทันสมัยเป็นตัวแปรสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนนักศึกษาบางคนใช้โอกาสในยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง แต่ยังไม่กล้าเปิดเผยบทบาทที่แท้จริงของตนเองที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจทางเพศ เนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคมไทยในเรื่องบทบาททางเพศของผู้หญิง

คำหลักของการวิจัย โสเภณีเด็ก และเครือข่ายการค้าประเวณี

กลุ่มอัตลักษณ์ทางเพศ

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 14.10-14.30 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร. นลินี ตันฐานิตย์

ผลกระทบของการอ่านหนังสือต่อการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิง ในหมู่บ้านภาคอีสานประเทศไทย: ศึกษากรณีจำศีลของผู้หญิงในช่วงพรรษา

Mariko KATO

ประเด็นปัญหา ในการศึกษาเรื่องการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาในหมู่บ้านภาคอีสานประเทศไทย นักวิชาการหลายท่านเน้นศึกษาการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้ชายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านพิธีกรรม ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมทางศาสนาและมีความสามารถในการอ่านเขียนอักษรโบราณที่ใช้เป็นตัวอักษรในคัมภีร์ทางศาสนาพุทธ โดยผ่านการบวชเรียน ในทางตรงกันข้าม เนื่องจากขาดประเพณีการบวชเป็นภิกษุณีของผู้หญิงในสังคมไทย ผู้หญิงขาดโอกาสที่จะรับความรู้ผ่านการบวชเรียน จึงทำให้ขาดทักษะที่จะอ่านคัมภีร์ทางศาสนาพุทธเหล่านี้ มีผลทำให้บทบาททางศาสนาของผู้หญิงที่ด้อยกว่าผู้ชาย แต่ภายหลังการปฏิรูปการศึกษาในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้หญิงที่อยู่ในชนบทอีสานก็ได้รับโอกาสที่จะรับความรู้และฝึกทักษะความสามารถในการอ่านเขียนภาษาไทยกลาง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า ถ้าการอ่านหนังสือเป็นปัจจัยสำคัญในการสืบทอดความรู้ทางศาสนา ความสามารถในการอ่านภาษาไทยกลางของผู้หญิงที่ได้มาจากการเรียนระดับประถมศึกษา จะมีผลกระทบต่อวิธีการที่เข้าถึงและการประพฤติปฏิบัติทางศาสนา รวมทั้งการเข้าร่วมในการกิจกรรมทางศาสนาอย่างไรบ้าง

กรอบความคิด ในการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างของการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาที่ปรากฏออกมาระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง ใช้แนวทางการศึกษาวัฒนธรรม ซึ่งไม่ควรจำกัดเฉพาะการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร จากพฤติกรรมหรือจากการแสดงออกทางภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ควรมุ่งเน้นศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนที่เราอยากเข้าใจ ซึ่งแตกต่างด้วยเพศ อายุ สถานภาพทางสังคมเศรษฐกิจ ในวิถีชีวิตของพวกเขาเหล่านั้น ภาพลักษณ์ที่ปรากฏจากเอกสาร จากการแสดงออกทางภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน และการกระทำ จะโยงใยผสมผสานอย่างมีความหมายต่อกลุ่มคนนั้นๆ

พื้นที่วิจัย อำเภอแวงน้อย จังหวัดขอนแก่น

ข้อค้นพบ หลังจากผู้หญิงได้รับความรู้และพัฒนาความสามารถในการอ่านภาษาไทยกลาง ก่อให้เกิดความพยายามที่จะเข้าถึงความรู้ทางศาสนาพุทธมาก การท่องสูตรหรือมนต์ของศาสนาที่พิมพ์ด้วยอักษรไทยกลางมีอิทธิพลต่อบทบาทของผู้หญิงที่รู้หนังสือในการประพฤติปฏิบัติทางศาสนา การศึกษาระบบใหม่ที่ได้รับการสนับสนุนโดยรัฐบาลไทยและการเผยแพร่ของสื่อสิ่งพิมพ์ในระบบทุนนิยมด้วยการพิมพ์หนังสือทางศาสนาพุทธเป็นภาษาไทยกลาง มีผลกระทบอย่างสำคัญต่อความเข้าใจและการประพฤติปฏิบัติทางศาสนาของผู้หญิงชนบทอีสาน

คำหลักของการวิจัย การอ่านหนังสือ (ความสามารถในการอ่าน) - ผู้หญิง - การประพฤติปฏิบัติทางศาสนา

กลุ่มพลังชาวบ้าน

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 15.15-15.40 น.

ผู้ดำเนินรายการ ศ.(พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยารัตนา

การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนาอีสาน : กรณีศึกษามูลนิธิเกษตรกรไทย

ยุติธรรม ศิริอุเทน

ประเด็นปัญหา ต้องการศึกษาร่วมกันของชาวนาภาคอีสานกับการใช้แนวทางการแก้ไขปัญหา โดยการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ 1) เพื่อศึกษาเงื่อนไขและบริบทที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนา 2) เพื่อศึกษารูปแบบการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนา 3) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนา

กรอบความคิด การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของ Landberger , Antonio Gramsci และ James C. Scott มาใช้เป็นกรอบหลักในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนอกจากนี้ยังได้ใช้แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมของนักวิชาการไทย เช่น ผาสุก พงษ์ไพจิตร และไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร เป็นต้น

พื้นที่วิจัย การศึกษาครั้งนี้ได้เลือกทำกรณีศึกษาขององค์กรเกษตรกร โดยใช้มูลนิธิเกษตรกรไทยในเขตจังหวัดขอนแก่น เป็นพื้นที่ในการศึกษาเนื่องจากมีการดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างต่อเนื่องและมีความเข้มแข็งในการร่วมกันทำภารกิจขององค์กร

ข้อค้นพบ เงื่อนไขและบริบทที่เป็นสาเหตุของการเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวนาอีสาน คือ ความเดือดร้อนของชาวนาเนื่องจากปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ หนี้สินในระบบ นอกกระบวนการ ปัญหาภัยธรรมชาติ ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และความสามารถในการรวมมวลชนของผู้นำชาวนา ความอ่อนแอของรัฐส่วนกลางที่มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้งนอกจากนี้ยังเกิดจากแรงสนับสนุนจากพันธมิตรของชาวนา เช่น นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เป็นต้น ส่วนรูปแบบของการเคลื่อนไหว ปรากฏในรูปแบบของการกระทำรวมหมู่และการรวมกันเป็นหมู่คณะ โดยเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบเก่า(Old Social Movement) เนื่องจากการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของคนชนชั้นเดียว คือ ชาวนา

กลุ่มพลังชาวบ้าน

28 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 15.40-16.00น.

ผู้ดำเนินรายการ ศ.(พิเศษ) ดร.ชลธิรา สัตยาศรัย

“มือปราบกมูล” : ขบวนการตอบโต้ปัญหาของคนจน

พัชรินทร์ อาภาพันธ์, เบญจวรรณ นาราสัจ, มานะ นาค

ประเด็นปัญหา ขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐ เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยครั้งแล้วครั้งเล่า “มือปราบกมูล” เป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่ง ซึ่งชาวชุมชนลุ่มน้ำมูลที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนรวมตัวกันเรียกร้องให้มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ขบวนการเคลื่อนไหวของชาวบ้านเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นเวลากว่าทศวรรษ บทความนี้ต้องการอธิบายว่า การเคลื่อนไหวเรียกร้องของชาวบ้านเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขใด ชาวบ้านปรับวิถีการดำเนินชีวิตอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนอย่างไร

กรอบความคิด การอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใช้แนวคิด “วัฒนธรรมกับการพัฒนา” และ “การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่” แนวคิดวัฒนธรรมกับการพัฒนาสะท้อนการเผชิญหน้าของการพัฒนาสองกระแส คือ การพัฒนากระแสหลัก ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเป็นสากลที่ให้ความสำคัญกับสังคมภายนอก และละเลยภูมิปัญญาและศักยภาพของคนท้องถิ่น กับการพัฒนาบนพื้นฐานของวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเน้นการพึ่งตนเอง การเกื้อกูลกันระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และความกลมเกลียวในชุมชน แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ อธิบายว่า ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนเป็นการโต้ตอบกับปัญหาและความขัดแย้งโดยผู้เรียกร้องมีส่วนร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวด้วยตัวเอง ไม่ใช่การเรียกร้องผ่านกลไกรัฐหรือกลไกทางการเมือง สภาพปัญหาหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานที่มีความหลากหลายกว่าเรื่องชนชั้นและอุดมการณ์ทางการเมืองเท่านั้น

พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนริมฝั่งแม่น้ำมูล 3 หมู่บ้านที่ถูกระบุว่าเป็นชุมชนที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสร้างเขื่อนปากมูล

ข้อค้นพบ ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเขื่อนส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตของชาวชุมชนลุ่มน้ำมูล บางหมู่บ้านต้องโยกย้ายทั้งชุมชน ในบางหมู่บ้านครัวเรือนบางส่วนถูกย้าย การโยกย้ายและการกว้านซื้อที่ดินก่อนสร้างเขื่อน ทำให้ชาวบ้านสูญเสียที่ดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากิน การระเบิดแก่งหินในลำน้ำมูลได้ทำลายระบบนิเวศน์ลุ่มน้ำ และ “ชุมชนคนหาปลา” เงื่อนไขเหล่านี้ประกอบกับการรับรู้ข้อมูลของชาวบ้านถูกจำกัดเฉพาะบางด้าน บางเรื่องรวมทั้งปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไข ทำให้ชาวบ้านไม่เชื่อมั่นในรัฐและวิธีการแก้ไขปัญหารัฐ ชาวบ้านจึงตอบโต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยการชุมนุมเรียกร้องและต่อรองเพื่อให้สังคมตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับวิถีชีวิตและหาทางแก้ปัญหา

ความแตกต่างทางความคิดและจุดยืนของชาวบ้านต่อเขื่อน ทำให้เกิดการ “แยกตัว” ระหว่างผู้คัดค้านและผู้สนับสนุน และส่งผลต่อการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางสังคม

คำหลักของการวิจัย เขื่อนปากมูล, มือปราบกมูล, การเคลื่อนไหวกรณีปากมูล

กลุ่มกรอบความคิดทฤษฎี (1)

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 15.15-15.40 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ

เขวี่ยนกับการเข้าถึงสื่อวิทยุ:

ข้อพิจารณาแนวคิดและการปฏิบัติในเรื่อง "ปริมนทลสาธารณะ" กับสังคมไทย

วิริยะ สว่างโชติ

ประเด็นปัญหา ในปัจจุบันเราจะเห็นว่าแม้รัฐธรรมนูญใหม่จะประกาศใช้มาเกือบ 4 ปี แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้ององค์กรอิสระการจัดสรรคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ก็ยังคงไม่อาจประกาศใช้ได้ ซึ่งทำให้การเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของสื่อกระจายเสียงยังไม่ได้มีผลในเชิงปฏิบัติ ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดเรื่อง "ปริมนทลสาธารณะ" (public sphere) กับการพัฒนาประชาธิปไตยในของสังคมตะวันตกตามแนวคิดของ Jurgen Habermas แล้ว ก็เท่ากับว่าความเข้มแข็งของประชาสังคม (civil society) ซึ่งจะเป็นผู้กดดันหรือกำกับต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ยังไม่มีพลังพอ สำหรับในประเทศไทยข้อเรียกร้องเรื่อง "การปฏิรูปสื่อ ปฏิรูปการเมือง" โดยในเชิงโครงสร้างให้มีการจัดระเบียบ (regulation) การจัดสรรคลื่นความถี่ใหม่ ส่วนในระดับปฏิบัติก็เน้นเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วม (participation) ในการผลิตสื่อชุมชน ยังไม่มีผลตามการปฏิรูปจริงๆ เพราะขั้นตอนการพิจารณาทางกฎหมายยังคงดำเนินการอยู่ แต่ในการปฏิบัติมีการดำเนินการบ้างส่วนในเรื่องสื่อวิทยุชุมชนทั้งในส่วนราชการและประชาชน

พื้นที่วิจัย สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามของกลุ่มเขวี่ยนที่เข้าไปผลิตสื่อวิทยุ ณ สถานีวิทยุแห่งประเทศไทย AM.981Khz มาวิเคราะห์ให้เห็นถึงข้อจำกัดของการปฏิรูปสื่อ เพราะการที่เขวี่ยนกลุ่มดังกล่าวได้มีโอกาส "เข้าถึงสื่อ" (access to media) โดยมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรเอกชนและหน่วยงานอื่นๆ ของรัฐนั้น ไม่ได้หมายถึงการเกิด "ปริมนทลสาธารณะ" ขึ้น เพราะแนวความคิดเรื่องการปฏิรูปสื่อโดยเฉพาะระบบสื่อวิทยุ ยังเป็นการให้ความสำคัญของสื่อในแง่ที่เป็นเพียงเครื่องมือของระบบและอยู่บนรากฐานของ "ปรัชญาการสื่อสาร (communication philosophy) ที่ให้ความสนใจต่อ "ตัวสื่อกลาง" (medium) เป็นสำคัญ

กรอบความคิด งานวิจัยได้ย้อนไปถกเถียงเรื่อง "ปริมนทลสาธารณะ" ในเชิงทฤษฎีตามแนวคิดของ Jurgen Habermas และใช้กรณีศึกษาเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของการปฏิรูปสื่อในสังคมไทย และยังได้สร้างข้อสังเกตถึงแนวทางการปฏิรูปสื่อและการสื่อสารชุมชนในรูปแบบอื่นๆ

คำหลักของการวิจัย ปริมนทลสาธารณะ (public sphere) การเข้าถึงสื่อ (media access) ประชาสังคม (civil society) การจัดระเบียบสื่อ (media regulation) ปรัชญาการสื่อสาร (philosophy of communication)

กลุ่มกรอบความคิดทฤษฎี (1)

28 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 15.40-16.00น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ

Visual Anthropology: สื่อทางด้านภาพกับความรู้ทางมานุษยวิทยา

อ.พรรณราย โอสธากิรัตน์

ประเด็นปัญหา บทบาทของทฤษฎีมานุษยวิทยาร่วมสมัยจำนวนมากมักอ้างถึงบทบาทของสื่อสมัยใหม่ ซึ่งหมายถึงสื่อทางด้านภาพอย่างภาพถ่าย ภาพยนตร์ หรือวีดิทัศน์ โดยเฉพาะในแง่ที่ความสัมพันธ์อันเกี่ยวเนื่องกับการบริโภคสื่อเหล่านี้มีส่วนในการขยายขอบเขตของการนิยาม "วัฒนธรรม" ในการศึกษาทางมานุษยวิทยา ขณะที่ข้อถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาการสร้างภาพแทนในการเขียนงานชาติพันธุ์วรรณนาในช่วงกว่า 2 ทศวรรษที่ผ่านมา เป็นรากฐานอันสำคัญของการเติบโตของ Visual Anthropology ซึ่งให้ความสนใจกับบทบาทการใช้สื่อทางด้านภาพในกระบวนการสร้างความรู้ทางมานุษยวิทยา อย่างไรก็ตาม จวบจนปัจจุบัน แม้นักมานุษยวิทยาชาวไทยจะเริ่มหันมาให้ความสนใจกับประสบการณ์ของมนุษย์ในสังคมที่แวดล้อมไปด้วยสื่อทางด้านภาพที่หลากหลาย แต่ก็ยังมีผู้ที่ให้ความสนใจกับขอบเขตและวิธีการของ Visual Anthropology ค่อนข้างจำกัด

บทความนี้เป็นการสำรวจเบื้องต้นถึงพัฒนาการของ Visual Anthropology ในโลกตะวันตก และชี้ให้เห็นว่า ความหลากหลายของแนวคิดและผลงานที่นำมาสู่การก่อตัวของสาขาวิชานี้ เป็นพื้นฐานที่สำคัญของขอบเขตอันกว้างไกลในการศึกษา Visual Anthropology เอง อย่างไรก็ตาม การทบทวนวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่า สื่อทางด้านภาพสามารถมีบทบาทต่อมานุษยวิทยา ไม่ใช่เพียงในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล แต่ยังเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างต่อการถกเถียงเกี่ยวกับ "ความจริง" ที่นักมานุษยวิทยาและเจ้าของวัฒนธรรมสร้างขึ้น หรือพยายามจะให้คำนิยาม การตระหนักในความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความจริงทางวัฒนธรรมผ่านการบินพิชิตและนำเสนอเป็นภาพ เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่นักมานุษยวิทยาจะสามารถสนทนถึงการสร้างความรู้เกี่ยวกับ "คนอื่น" หลังยุคของการ "เขียน" วัฒนธรรม

Visual Anthropology จึงไม่ใช่เป็นเพียงระเบียบวิธีวิจัยของนักมานุษยวิทยาที่สนใจการใช้สื่อทางด้านภาพ หากเป็นสาขาวิชาที่ให้ความสนใจกับทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกระบวนการผลิตสื่อทางด้านภาพเกี่ยวกับประสบการณ์ทางวัฒนธรรม และปัญหาของการสร้างภาพแทนในการเขียนงานชาติพันธุ์วรรณนา อันน่าจะเป็นจุดยืนที่ Visual Anthropology จะมีคุณูปการต่อมานุษยวิทยาได้อย่างเหมาะสม ในโลกที่การเขียนยังคงครอบครองปริณทลของการสร้างความรู้ แม้ข้อเขียนเกี่ยวกับ Visual Anthropology บางชิ้นจะเน้นย้ำถึงบทบาทของการมองในการสร้างความรู้ก็ตาม

คำหลักของการวิจัย การสร้างภาพแทนความจริง, ชาติพันธุ์วรรณนา, Visual Anthropology

กลุ่มสตรีศึกษา

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 15.15-15.40 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์

ปรากฏการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงในอินเทอร์เน็ต

ชายไทย รักชาติ, ลากละ อะทอ, อะซามะ ฉินหมี่

ประเด็นปัญหา เนื้อหาในอินเทอร์เน็ตส่วนหนึ่งเป็นการแสวงหาผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และเป็นการหาความสำราญทางเพศจากสถานะความเป็นเหยื่อของผู้หญิง ซึ่งปรากฏให้เห็นในรูปแบบของ Website ทางกามารมณ์ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งนำเสนอปรากฏการณ์ความรุนแรงทางเพศต่อผู้หญิง เพื่อชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงตกเป็นเหยื่อของการกระทำรุนแรงทางเพศอย่างไร และรูปแบบไหนบ้าง

กรอบความคิด เรื่องราวทางเพศที่ปรากฏใน Website ทางกามารมณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้หญิงตกอยู่ในสถานะอำนาจที่ด้อยกว่าผู้ชายซึ่งแฝงไว้ด้วยความรุนแรงทางตรง ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง และโครงสร้างปิตาธิปไตยที่มีผู้หญิงตกเป็นเหยื่อทางเพศ

พื้นที่วิจัย Website ทางกามารมณ์ที่มีเนื้อหาเป็นภาษาไทย

ข้อค้นพบ เนื้อหาที่ปรากฏใน Website ทางกามารมณ์มีเนื้อหาหลายรูปแบบ อาทิ การบอกเล่าเรื่องราวไว้ประสมการณ์ทางเพศ ภาพถ่ายเปลือยของผู้หญิง กระดานข่าวซึ่งแสดงถึงความต้องการทางเพศ การขายสินค้า (Sex Toys) เพื่อเพิ่มอรรถรสทางเพศ ซึ่งเนื้อหาที่สอดแทรกในรูปแบบต่างๆ นี้ ได้สร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงให้ยึดติดกับเงื่อนไขของประเวณี (Sexuality) และผู้ชายได้สร้างวิถีทางเพศใหม่โดยผนวกความรุนแรงเข้ากับเรื่องของประเวณี เช่นการร่วมเพศกับญาติ เด็ก การข่มขืน หรือการแอบถ่ายภาพได้กระโปรง ซึ่งเป็นการสร้างการยอมรับในพฤติกรรมความรุนแรงทางเพศ และสะท้อนให้เห็นว่าการควบคุมเรื่องของประเวณีมีศูนย์กลางอยู่ที่ผู้ชาย โดยการอาศัย Website ทางกามารมณ์ในการสร้างวาทกรรมชุดใหม่ ในการกดขี่และทำให้ผู้หญิงตกเป็นวัตถุทางเพศอย่างถาวร ภายใต้ระบบโครงสร้างสังคมชายเป็นใหญ่และความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน

คำหลักของการวิจัย การคุกคามทางเพศ (Sexual harassment) เป็นลักษณะของการกระทำหรือการพูดจาซึ่งส่อไปในเรื่องทางเพศ ภายใต้เงื่อนไขของบทบาททางเพศความรุนแรงทางเพศ (Sexual violence) คือการกระทำที่สามารถมองเห็นหรือไม่เห็นผลของการกระทำที่เกิดขึ้นบนเนื้อตัวร่างกาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อจิตใจและวิถีในการดำเนินชีวิต

กลุ่มสตรีศึกษา

28 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 15.40-16.00 น.

ผู้ดำเนินรายการ ดร.สุชาดา ทวีสิทธิ์

ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง ความผิดปกติของจิต หรือทางเลือกที่เสรีของคนรักเพศเดียวกัน ณรัตน์ สมสวัสดิ์

บทความนี้ทางคณะผู้จัดทำได้ให้ความสนใจในประเด็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวได้ของเรื่องทางเพศ (Sexual Orientation) และพยายามหาคำตอบว่าบทบาททางเพศมีจริงหรือไม่และเลือกที่จะศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับประเด็นเรื่อง "ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง" ว่าเป็นความผิดปกติของจิต หรือเป็นทางเลือกที่เสรีของคนรักเพศเดียวกัน โดยการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหลายแหล่ง อาทิเช่น ข้อมูลทางเอกสาร การสัมภาษณ์ เว็บไซต์ ภาพยนตร์ เป็นต้น โดยใช้มุมมองทางสตรีนิยม (Feminism) มาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่าในประเด็นเรื่องความรุนแรงต่อ "หญิงรักหญิง" จากมุมมองของคนในสังคมย่อมมีความคิดที่แตกต่างหลากหลายกันออกไป ในกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวโดยมีความคิดว่า "ครอบครัว" ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องมีความรักความอบอุ่นระหว่าง "พ่อ (ผู้ชาย) แม่ (ผู้หญิง) ลูก (หญิงหรือชายเท่านั้น)" ซึ่งถ้าขาดองค์ประกอบหลักทั้งสามนี้ก็จะกลายเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ไม่ได้ ซึ่ง "สถาบันครอบครัว" เป็นที่คาดหวังของสังคมและประเทศชาติว่าเป็นสถาบันแรกที่จะผลิตทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพให้กับประเทศชาติ ฉะนั้นกลุ่มที่เป็นหญิงรักหญิง หรือคนรักเพศเดียวกันจึงถูกคนในสังคมกระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัวซึ่งส่วนมากก็จะให้ความสำคัญกับผู้ชายและยกให้เป็นผู้นำครอบครัวมองว่าเป็นกลุ่มคนเพศเดียวกันที่ป้อนทำลายสถาบันนี้ หรืออีกนัยหนึ่งก็เหมือนกับป้อนทำลายสังคมที่มีแนวคิดแบบสังคมชายเป็นใหญ่(Patriarchy) ถูกทำให้เป็นกลุ่มคนที่ผิด "ธรรมชาติ" เป็นพวกที่มีจิตใจไม่ปกติ วิปริตผิดเพี้ยน เป็นอื่น (The other) ไม่เข้าพวกกับคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งจากการศึกษาทำให้ได้ทราบว่ามีผลกระทบ หรือ ความรุนแรงที่มีต่อหญิงรักหญิงนั้นมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย และจากการศึกษาทำให้เข้าใจได้ว่า "เพศ" (Sexual) มิได้มีแต่เพียงเพศหญิงและชายเท่านั้น สังคมต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับความละเอียดและซับซ้อนในเรื่องนี้ การแสดงออกในเรื่องของความรัก(Sexuality) อาจเกิดขึ้นจากองค์ประกอบหลายอย่าง โดยสรุปแล้วเราควรเคารพในสิทธิในเรื่องบทบาททางเพศ หรือการเลือกที่จะรักคนในเพศใดก็ตามว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลของแต่ละคน เราควรให้ทางเลือกในการมีเพศสัมพันธ์ของมนุษย์(Human sexual alternatives) โดยไม่ต้องไปตั้งกรอบ ปิดกั้น หรือไม่ยอมรับกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นว่าไม่ใช่เรื่องผิดแปลกหรือวิปริตแต่อย่างใด เป็นสิทธิชุมชนส่วนบุคคลที่สามารถจะแสดงออกทางความรักหรือการเลือกที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับใครก็ได้ถ้าทั้งสองฝ่ายต่างพึงพอใจ และยินยอมอย่างแท้จริง

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (1)

29 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 10.45-11.05 น

ผู้ดำเนินรายการ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี

ฝันกับคนม้ง : พลวัตความหลากหลาย และความซับซ้อนแห่งอัตลักษณ์ของคนชายขอบ อรัญญา ศิริผล

ประเด็นปัญหา ภาพปัญหาเสียดสีเป็นหนึ่งในภาพที่ถูกสร้าง และผลิตซ้ำในสังคมไทยเกี่ยวกับชาวม้งซึ่งเคยมีวัฒนธรรมการผลิตฝิ่นมายาวนาน ภาพเหล่านี้ล้วนสร้างภาพด้านลบให้ชาวม้ง และถูกกีดกัน ถูกประทับตราจากสังคมให้กลายเป็นผู้ต่ำต้อยทางศีลธรรม และเปียดขับให้ชาวม้งกลายเป็นคนชายขอบไป

กรอบความคิด

- 1) แนวคิดเรื่องการกักขังของ Jameson 1981
- 2) แนวคิดเรื่องการตอบโต้

พื้นที่วิจัย ชุมชนม้งแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงราย

ข้อค้นพบ การแสดงปฏิบัติของชาวม้งต่อกระบวนการกักขังอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีพลวัตความหลากหลาย และซับซ้อนโดยขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ของอำนาจเชิงสัญลักษณ์ที่รัฐสร้างขึ้นในฐานะ Structure กับ Agency ที่มีความหลากหลายและแตกต่างจากประสบการณ์การเรียนรู้ ชนชั้น และรุ่นวัย ในแง่นี้ทำให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่สามารถผูกขาดโดยใคร แต่เป็นการสร้างขึ้นอย่างหลากหลายซับซ้อนเพื่อใช้เป็นยุทธวิธีต่อรองและอัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ไม่อาจถูกมองเป็นกลุ่มชนเดียวหรือเป็นหนึ่งเดียวแบบดั้งเดิม น่าจะต้องมีความซับซ้อนหลากหลายที่ขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว

คำหลักของการวิจัย Ethnic Identity , Hmong People, Hmong Identities, Opium

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (1)

29 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 11.05-11.25 น.

ผู้ดำเนินรายการดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี

ระบบเครือญาติและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกระแสความเปลี่ยนแปลง

ดร. ประสิทธิ์ ลิขิธา

ประเด็นปัญหา โครงการวิจัยนี้เกิดจากประสบการณ์โดยตรงของผู้วิจัยที่เติบโตมาในสังคมม้ง แล้วได้เห็นความแปลกแยกที่เกิดขึ้นกับสมาชิกในกลุ่มเครือญาติ เพราะผู้ที่เป็นนิกายศาสนาคริสต์ถูกห้ามไม่ให้เข้าร่วมพิธีทางศาสนากับผู้ที่ยังนับถือบรรพบุรุษ การที่ต้องได้รับความอับอายจากการถูกประจานจากเพื่อนนักเรียนชาวไทยพื้นราบ เพราะมีชื่อและนามสกุลเป็นม้ง การที่สมาชิกในกลุ่มจะต้องแตกแยกกันด้วยเหตุผลที่ไม่ยอมให้ร่วมใช้นามสกุลไทยที่ได้รับการจดทะเบียน และการที่โครงการบำบัดยาเสพติดของรัฐเข้าไปในชุมชนม้งแล้วได้ก่อให้เกิดปัญหาระหว่างกลุ่มแซ่ขึ้น ผู้วิจัยจึงอยากทราบว่าระบบเครือญาตินั้นมีความสำคัญต่อคนม้งมากน้อยเพียงใด กระแสการสร้างรัฐไทยและระบบโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลกระทบต่อระบบเครือญาติของชาวม้งอย่างไร และคนม้งเองได้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างไร?

กรอบความคิด งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิเคราะห์ระบบเครือญาติของชาวม้งท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงโดยอาศัยแนวคิดกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม การครอบงำและเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการผลิตซ้ำใหม่ทางวัฒนธรรม

พื้นที่วิจัย บ้านแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

ข้อค้นพบ อัตลักษณ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งสืบทอดผ่านทั้งทางระบบสายเลือดและวัฒนธรรม ความเข้มข้นของระบบเครือญาติในทางวัฒนธรรมนั้นถูกผลิตซ้ำแล้วซ้ำเล่าผ่านนิทานว่าด้วยกำเนิดระบบแซ่ การใช้ศัพท์เรียกเครือญาติ พิธีแต่งงาน พิธีศพ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวัน เป็นต้น เมื่อการพัฒนาและความทันสมัยเข้ามาสู่สังคมม้ง สามสาเหตุหลักที่มีส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและความสัมพันธ์ทางเครือญาติของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คือ ระบบการศึกษา ระบบงานทะเบียนราษฎร และระบบของศาสนาพุทธกับคริสต์ อย่างไรก็ตาม ผู้นำกลุ่มเครือญาติและพิธีกรรมได้พยายามรื้อฟื้นความเข้มแข็งของระบบเครือญาติเพื่อนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์และแก้ไขปัญหาในบริบทของความทันสมัยที่เกิดขึ้น พรหมแดนของความเป็นรัฐชาติมิได้เป็นอุปสรรคต่อระบบเครือญาติทางเครือญาติของชาวม้งแต่อย่างใด

คำหลักในการวิจัย กลุ่มชาติพันธุ์ คนชายขอบ ม้ง อัตลักษณ์ เครือญาติ ความทันสมัย

คำหลักของการวิจัย พิธีกรรม - ความเป็นตัวตน - การเมือง

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ (2)

29 มีนาคม 2545 หอประชุมใหญ่ เวลา 10.45-11.05 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

ชนเผ่าอาข่า : ล้าหลัง ยากจน แต่ตั้งใจ

ปนัดดา บุญยสาระนัย

ประเด็นปัญหา ตลอดระยะเวลากว่า 40 ปีที่ผ่านมา การพัฒนาพื้นที่สูงดำเนินมาด้วยแนวคิดที่มองชุมชนแบบเน้นพึ่งพาตัว และขาดความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างชุมชนในชนบทกับพื้นที่ในเมือง จึงก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลให้สภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆบนพื้นที่สูงเดิมไปด้วยข้อจำกัดมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อจำกัดเรื่องสิทธิความเป็นพลเมืองไทย, ข้อจำกัดในที่ดินทำกิน และทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกันการพัฒนามาก็ได้ส่งเสริมให้เมืองเติบโตใหญ่ขยายตัวกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญทุกด้านทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม ชนเผ่าอาข่ากลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวจึงพบว่าอนาคตและหนทางที่จะมีชีวิตให้อยู่รอดได้นั้นคือ วิถีชีวิตในเมืองใหญ่ไม่ใช่ชีวิตในหมู่บ้านอีกต่อไป คำถามในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ ชาวอาข่าที่เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเชียงใหม่มีสถานภาพชีวิตและมีความสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นในเมืองอย่างไร รวมถึงวิธีการเลือกที่จะแสดงหรือไม่แสดงตัวตนทางชาติพันธุ์ในบริบทพื้นที่เมือง

กรอบความคิด พื้นที่กับการแสดงตัวตนทางชาติพันธุ์

พื้นที่วิจัย การศึกษานี้ใช้พื้นที่บริเวณถนนท่องเที่ยวฮานไนท์บาร์ซาร์กลางเมืองเชียงใหม่เป็นพื้นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และร่วมกิจกรรมบางอย่างของชาวอาข่าที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าสินค้าหัตถกรรมบนถนนสายนี้ ทั้งกลุ่มที่เป็นเจ้าของแผงขายใหญ่ผู้ค้าส่งและค้าปลีก เจ้าของร้านแบบแบบกะดิน และกลุ่มหญิงอาข่าที่เดินแบกสินค้าเร่ขายอยู่บนถนนท่องเที่ยวนี้

ข้อค้นพบ ชาวอาข่าแสวงหาและค้นพบพื้นที่ซึ่งพวกเขาสามารถแสดงตัวตนอย่างชัดเจนด้วยการแต่งกายแบบดั้งเดิมหรือเป็นผู้ค้าสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้าน แม้ว่าสังคมไทยจะมีภาพลักษณ์ต่อชนเผ่าอาข่าว่าเป็นคนที่ยังล้าหลัง และค่อนข้างยากจน แต่ชาวอาข่าได้เรียนรู้ว่าภาพลักษณ์เช่นนี้ของพวกเขายังคงช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและช่วยให้เขาอยู่รอดได้ท่ามกลางความไม่แน่นอนของการพัฒนาและกระแสสังคมแบบบริโภคนิยม

คำหลักของการวิจัย อาข่า, ตัวตนทางชาติพันธุ์

กลุ่มอัตลักษณ์ชาติพันธุ์(2)

29 มีนาคม 2545 ห้อง 207 ชั้น 2 เวลา 11.05-11.25 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ

อัตลักษณ์ทางศาสนา:

ความซับซ้อนของการแสดงตัวตนของคนกะเหรี่ยงทางภาคเหนือของประเทศไทย

ดร.ขวัญชีวัน บัวแดง

ประเด็นปัญหา ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่พยายามทำให้โลกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ผู้คนกลับสร้างหรือปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์หรือตัวตนในด้านต่าง ๆ อย่างหลากหลาย เช่น ด้านศาสนา ชาติพันธุ์ ท้องถิ่น ในกรณีการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาของคนบนพื้นที่สูงในภาคพื้นทวีปเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงไปนับถือศาสนาคริสต์ ซึ่งมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าคนพื้นราบทั่วไป อย่างเห็นได้ชัดนั้น ข้อสรุปหลักในเรื่องนี้ที่ผ่านมามีเห็นว่า เป็นวิธีการที่ชนกลุ่มน้อยยกระดับสถานภาพของตนให้เท่าเทียมกับคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งนับถือพุทธศาสนา หรือเพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ต้องการจะถูกกลืนให้กลายเป็น "คนไทย" เช่นเดียวกับบางท่านที่มองว่าการคงไว้ซึ่งศาสนาดั้งเดิมเป็นความพยายามที่จะคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตน

กรอบความคิด ข้อเขียนชิ้นนี้ต้องการชี้ให้เห็นว่าการมองเรื่องอัตลักษณ์ทั้งทางศาสนาและทางชาติพันธุ์ในช่วงเวลาที่ผ่านมา เป็นการมองในลักษณะของสารัตถนิยมที่ถือว่าเป็นสิ่งที่เปี่ยมคุณค่า ที่มีอยู่โดยธรรมชาติมาดั้งเดิม เพราะฉะนั้นเมื่อมองว่าอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์อยู่บนพื้นฐานศาสนาแบบดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงศาสนาดั้งเดิม ก็คือการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนชิ้นนี้เน้นการมองที่การปฏิบัติในท่ามกลางความสัมพันธ์ทางอำนาจ ซึ่งทำให้อัตลักษณ์เป็นเรื่องของกระบวนการการสร้างตัวตนในท่ามกลางการปะทะสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่าง ๆ ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มีลักษณะที่เป็นเชิงกลยุทธ์ และเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง

พื้นที่วิจัย ชุมชนกะเหรี่ยงแห่งหนึ่งในพื้นที่สูงของจังหวัดเชียงใหม่ ทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2541-2542

ข้อค้นพบ การเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางศาสนามีอยู่อย่างต่อเนื่อง และในหมู่คนที่แสดงตนว่านับถือศาสนาใด ศาสนาหนึ่งก็มีการปฏิบัติทางศาสนาที่หลากหลาย การนับถือศาสนาเป็นเรื่องการแสดงตัวตนของคน ๆ หนึ่งในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับกลุ่มที่ถือศาสนานั้น ๆ หรือเพื่อแสดงตนว่าต่างกับกลุ่มที่ถือศาสนาอื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน การจะแสดงตนว่าถือศาสนาใดขึ้นอยู่กับบริบทต่าง ๆ นั้นเข้าร่วมในการปฏิบัติทางสังคมในชีวิตประจำวัน มีการปะทะสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ การเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนและการต่อรองทางความหมายของหลักศาสนาและการปฏิบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสถานภาพของบุคคลแต่ละบุคคล ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องหรือไม่เกี่ยวข้องกับสถานภาพความเป็นชนกลุ่มน้อยก็ได้

คำหลักของการวิจัย อัตลักษณ์ ตัวตน ศาสนา ชาติพันธุ์ กะเหรี่ยง ความหมาย ชุมชนปฏิบัติ การต่อรอง ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความซับซ้อน

กลุ่มกรอบความคิดทฤษฎี(2)

29 มีนาคม 2545 ห้อง 407 ชั้น 4 เวลา 10.45-11.15 น.

ผู้ดำเนินรายการ รศ.ดร.ไชยันต์ รัชชกุล

ปรากฏการณ์ "วัฒนธรรม" สมัยใหม่ จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมและวัฒนธรรมนิยม มาลี อินทรธรรณ

ประเด็นปัญหา สืบเนื่องจากปรากฏการณ์การบ่งชี้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ค่อนข้างเฟื่องฟูอย่างมาก ในช่วงเวลาปัจจุบัน ปรากฏการณ์ดังกล่าวมักได้รับการอธิบายว่าเป็นผลมาจาก จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรม แต่จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมนั้นคืออะไร และเปลี่ยนอย่างไร บทความนี้ต้องการสืบค้นให้เกิดความชัดเจนต่อประเด็นดังกล่าว

กรอบความคิด บทความนี้ มิใช่การพิสูจน์สมมุติฐานทางทฤษฎี จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรมที่กล่าวถึง มิได้หมายถึงถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมใด ๆ เว้นเพียง การเปลี่ยนแปลงเชิงวิถีวิทยาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวัฒนธรรม เพราะสิ่งนี้เรียกร้องให้เกิดการทบทวนในทัศนเรื่องวัฒนธรรมโดยตัวของมันเอง อย่างไรก็ตาม ในเบื้องต้น ผู้วิจัยเสนอว่าจุดเปลี่ยนของวัฒนธรรม ควรได้รับการสืบค้นควบคู่ไปกับจุดเปลี่ยนทางภาษา

พื้นที่วิจัย การวิจัยเชิงเอกสาร

ข้อค้นพบ งานวิจัยนี้ คาดหวังว่า เราจะมี ความเข้าใจการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในช่วงเวลาปัจจุบัน ในมิติที่ซับซ้อนมากขึ้น

คำหลักของการวิจัย จุดเปลี่ยนของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมนิยม